

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks, (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden *vrachtfrij* aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den 1sten luitenant VAN RIJNEVELD, van de rijdende batterij n°. 13 bij het leger te velde, met het opschrift: *voor den Militairen Spectator*.

SCHETS

DER VOORNAAMSTE KRIJGS-GEBEURTENISSEN IN POLEN, IN DEN JARE 1831.

ARTIKEL 6.

VI.

TOESTAND DER POOLSCHER OMWENTELING, MET BETREKKING TOT DEN VERDEREN LOOP DER KRIJGS-GEBEURTENISSEN.

De dag van den 25sten Februarij 1831 zal hoogst denkwaardig blijven in de geschiedboeken van Rusland en Polen. Aan den eenen kant schonk die dag den Russischen wapenroem eenen nieuwen glans; terwijl hij aan den anderen kant de Poolsche omwenteling aan het verbaasde Europa in eene meer eerbiedwaardige, doch tevens medelijden inroepende gedaante vertoonde. Het woelzieke karakter der Polen, de van alle kanten dreigende oproerhydra, de benarde tijdsomstandigheden en alle andere staatkundige kwestien werden voor eenige oogenblikken ter zijde gesteld, toen de echo van het laatste kanongedonder van den slag van Grochow (door de Polen de slag van Praga genoemd) in geheel Europa wederkaatste; het was als of de Polen thans hunne zaak door bovenmenschenlijke dapperheid geheiligd hadden. Aller blikken vestigden zich op Warschau en op het Russische leger voor Praga.

Het was een verschrikkelijke dag geweest, en toch had hij noch in den staatkundigen, noch in den strategischen zin iets beslist. In een zedelijk opzigt echter zal de 25ste Februarij 1831 — zoo als een Hoogduitsch schrijver denzelven met logische juistheid en wijsgeerige waarheid noemt — eenen grooten dag der wereld-geschiedenis uitmaken. Immers hadden de Russen, in den volen zin des woords, de overwinning behaald; doch deze

zege koste hen bijna even zoo veel als eene nederlaag, terwijl zij het zedelijke en fysieke gehalte der Poolsche omwenteling, boven alle verwachting, krachtig genoeg gevonden hadden, om eene nog grootere kracht-inspanning van het Russische rijk in te roepen; — dat had Rusland, dat had Europa niet verwacht. De Polen daarentegen waren geslagen; — zij hadden eene gevoelige nederlaag geleden, doch daarin vonden zij al de elementen, om zich, nog sterker dan voorheen, op het woelige tooneel der omwenteling te verheffen. De Poolsche omwenteling had hare krachten leeren en doen kennen, en thans scheen zij, met eenig regt, het medelijden en de hulp van Oostenrijk, van het westelijk Duitschland, van Frankrijk en Engeland te kunnen inroepen.

De groote slag, die alles beslissen moest, behoorde nu tot de gebeurde zaken; doch van Warschau's wallen wapperde nog, even als vroeger, de oproerleus. Het Russische leger dankte wel, in eene feestelijke godsdienst-oefening, het Opperwezen, voor de zoo bloedig gekochte overwinning, maar het was geene overwinning zoo als het zich gewenscht had, en die hetzelfde, na zoo vele inspanning, na zoo veel moed en betoonde dapperheid wel had verdiend; — de eerste veldtocht was slechts geëindigd, het plan voor dezen was voor het grootste gedeelte mislukt; nieuwe plannen en nieuwe gevechten moesten nog beraamd worden en vooraf gaan, om den Russischen adelaar tot het gewenschte doel te voeren.

Wij treden alzoo in een geheel nieuw tijdvak van dezen hoogst merkwaardigen veldtocht, en van belang is het, om deze nieuwe periode van handelingen en gevechten, even als de voorgaande, met een kort overzicht van den toestand der beide legers, in die oogenblikken, voor te lichten.

Hier ter plaatste zullen wij eenigzins langer moeten stilstaan bij de gebeurtenissen, die, na den slag van Grochow, in de stad Warschau en met het aldaar gevestigde oprerige bewind, plaats hadden, namelijk, in zoo verre dezelve eenigzins in betrekking staan met de verdere samenstelling van het Poolsche leger, of invloed uitoefenden op den nieuw te beginnen veldtocht. Dit overzicht zal

den lezer in staat stellen, een helderder inzicht te verkrijgen in de krijgs-gebeurtenissen die nu zullen volgen; terwijl hetzelfde, met opzigt tot het leerrijke dezer schets, beschouwd moet worden als een onontbeerlijk toevoegsel.

Den 26sten, des morgens ten 3 uren, vereenigden zich de voorzitters der beide kamers, de leden van het opgeworpen bewind, de ministers en de voornaamste hoofden van het Poolsche leger, om te beraadslagen over het te houden gedrag van het hoofd-bewind, maar voornamelijk, om over te gaan tot het kiezen van eenen nieuwen opperbevelhebber.

Drie punten werden aan deze vergadering ter behandeling voorgelegd, te weten:

- 1°. Welke de oorzaken waren van de noodlottige uitkomst van den slag van Praga (Grochow)?
- 2°. Wat er gedaan moest worden, om de geledenen nadeelen te herstellen?
- 3°. Wien men tot opperbevelhebber moest kiezen?

Door de laatste vraag lagen de voorstellers de morele overtuiging aan den dag, dat zij *Radziwill* geheel ongeschikt achtenden om het leger verder te leiden. Vorst *Radziwill* had dan ook getoond, dat hij voor dezen moeilijken post geene geschiktheid had, daar, van al de eigenschappen die een veldheer bezitten moet, hij alleen de minst noodige bezat, namelijk den persoonlijken moed. Door de mindere klassen van burgers bemind, had hij tegen zich den hoogen adel en al degenen die gerekend konden worden te behooren tot de behoudende partij.

Vorst *Radziwill* woonde deze vergadering bij, enkel en alleen om het scherpe oordeel te vernemen, dat over hem zoude geveld worden. Buiten hem, waren er tegenwoordig de generaals *Pac*, *Klicki*, *Krukowiecki*, *Uminski*, *Woyczinski*, *Lubienski*, *Morawski*, *Bontemps*, *Isidor Krasinski*, *Szembek* en *Skrzynecki*, en de oversten *Pradzynski*, *Chrzanowski* en *Jankowski*.

Reeds bij den aanvang der vergadering was *Skrzynecki* het voorwerp der algemeene onderscheiding, en de persoon waarop de aandacht van al de leden gevestigd was. Zijn gehouden gedrag in de vroeger geleverde gevechten, vooral in dat van *Dobre* en in den slag van *Grochow*, had aanleiding gegeven tot deze algemeene onderscheiding. Een innig gevoel van eigen waarde, als ook de drang der omstandigheden deden hem dadelijk het woord voeren, om de eerste der voorgelegde vragen te beantwoorden. Hij sprak op dat oogenblik met kracht van overreding, en met een vuur, hem overigens geheel vreemd in het gezellige verkeer.

« Indien wij de overwinning » — zeide hij — « hebben mogen wegdragen, dan moet men dit voornamelijk wijten, dat het elzenboschje niet krachtig genoeg verdedigd is; het korps, dat dit voorname punt

« ter bezetting was aangewezen, was veel te zwak. Overigens bestond er geen genoegzame eenheid (*ensemble*) in de bewegingen van het leger; zoo zelfs, dat « hetzelfde tegen het einde van den slag geene bevelen « meer ontving.»

Op deze regtstreeksche aanklagt antwoordde *Radziwill*, dat hij evenwel een' zijner adjudanten aan hem had afgezonden, om hem bevelen te brengen, doch dat deze hem (*Skrzynecki*) nergens had kunnen vinden. « Ik was « te midden van het moorddadigste vuur » — antwoordde *Skrzynecki* met hevigheid — « en heb aldaar noch « u, noch uwen adjudant bespeurd. Neen, generaal, » — voegde hij op een' zachteren toon daarbij — « leg de « hand op uw hart en vraag het uw geweten af, of gij « u in staat gevoelt om het opperbevel over het leger te « voeren?»

Op deze vraag bekende *Radziwill*, met edele openhartigheid, zijne begane misslagen, daarbij nogmaals te kennen gevende, dat hij met de aanvaarding van het opperbevel alleen had willen gehoorzamen aan de bevelen van den rijksdag, terwijl hij ten volle bereid was die hooge en moeilijke betrekking aan een bekwaam generaal over te geven.

Deze openhartigheid en onderwerping deden hem te meer eer, daar de krijgs-geschiedenis hem weinige voorbeelden van zoo veel bescheidenheid heeft kunnen aanwijzen.

Ter beantwoording van het tweede punt ontwikkelde *Skrzynecki* een plan van verdediging, dat, naar zijn inzien, de geledenen nadeelen herstellen zoude.

Te dien einde moest men al de troepen op den linker-oever van den Weichsel overbrengen, en alleen 2000 man keurtroepen, onder het bevel van den moedigen majoor *Kikernicki*, in het bruggenhoofd van Praga achter laten, dewijl hij dit getal, vooral onder zulk een' chef, genoegzaam achtte, om de zwakke wallen van het bruggenhoofd tegen eenen aanval der Russen te verdedigen.

Op deze wijze zoude het leger alleen den linker-oever van den Weichsel te verdedigen hebben, 't welk hetzelfde te gemakkelijker zoude vallen, daar deze oever in de omstreken van en bij Warschau zelve veel hooger en steiler dan de rechter-oever was. Hij betoogde daarbij de mogelijkheid eener hardnekkige verdediging, zelfs in 't geval dat het den Russen gelukken mogt om zich van het bruggenhoofd van Praga meester te maken. Dit betoog droeg de duidelijkste blijken, dat *Skrzynecki* met de eigenaardige taktiek en de opstellingskunst der verschillende wapensoorten bekend was.

Nu verhief *Uminski* zijne stem, om aan de vergadering voor te stellen, den generaal *Skrzynecki* tot opperbevelhebber van het Poolsche leger te verheffen; « dewijl » — zoo als hij zich uitdrukte — « de held van *Dobre* de

« beste waarborg voor de verdere leiding der krijgs-ver-
« rigtingen in zijnen persoon vereenigde.»

Had men hier op den ouderdom van dienstjaren ge-
zien, dan ware de generaal *Krukowiecki* in het geval
geweest van voorgesteld te worden (*Skrzynecki* was vóór
de omwenteling slechts overste geweest), doch deze had
reeds van zelve begrepen, dat zijn weifelend gedrag, op
den 25sten, de grootste hinderpaal was om naar dien
post te dingen. Hij was dus een van de eersten, ofschoon
met verbeten onwil, die aan den voorslag van *Uminski*
zijne stem gaf. De overige generaals stemden in den-
zelfde zin, zoodat *Skrzynecki* met eenparigheid van
stemmen tot opperbevelhebber van het leger werd ver-
kozen. Hij aanvaardde dan ook deze hooge betrekking,
en toen hij, eenige uren later, door het bewind in dien
post bevestigd werd, antwoordde hij daarop met eene
korte toespraak, die de duidelijkste blijken droeg, in
welken geest hij den op nieuw te openen veldtogt dacht
te leiden. Hij verklaarde, namelijk, *dat er aan het be-
halen van overwinningen niet wel meer te denken was;
doch dat hij al het mogelijke zoude doen, om voor het
minst aan het leger en de natie een eervol graf te be-
zorgen.* De aanwezenden hielden deze, weinig goeds
voorspellende, verklaring voor de uitwerking van over-
drevene bescheidenheid.

Skrzynecki benoemde nu den overste *Pradzynski*, een
jong en talentvol officier, tot zijnen generaal-kwartier-
meester, en den overste *Chrzanowski* tot den chef van
zijnen staf. Om den generaal *Krukowiecki* voor zijne,
schoon gedwongene, belangeloosheid te beloonen, be-
noemde het bewind hem tot gouverneur van Warschau.

De nieuwe opperbevelhebber liet alsnu dadelijk een
groot gedeelte der in het bruggenhoofd van Praga terug
gelatene bezetting, met den generaal *Malachowski*, in
Warschau terug trekken, en vertrouwde de verdediging
van dat belangrijke punt aan den luitenant-kolonel der
genie, *Lelewel*, broeder van het lid van het bewind, met
twee bataillons, onder het bevel van den majoor *Ki-
kernicki*.

Groot was de schrik en algemeen de neerslagtigheid,
toen men, in den morgen van den 26sten, de Poolsche
troepen, in de grootste verwarring, in de straten der hoofd-
stad verspreid zag, de regimenten door elkander gemengd,
officieren hunne bataillons en kompagniën zoekende.
Die neerslagtigheid nam vooral toe, toen men den donder
van het geschut des bruggenhoofs hoorde, en men de
vlammen uit de voorstad Praga voor de hoofdstad zag
opstijgen. De Russen waren naderbij gerukt, terwijl de
Russische generaal *Geismar* — zoo als wij in het vorige
hoofdstuk gezien hebben — Praga zocht te vermeesteren.
Op sommige plaatsen zat het ijs in den Weichsel nog

vast, en ieder oogenblik kon men den overtogt van dezen
stroom, door de Russen, te gemoet zien. Overal zag
men toebereidselen maken om te vlugten. De gelden der
bank waren reeds langs den weg naar Kielce opgezonden,
terwijl men aan de verschillende ministeriën bezig was de
archiven te pakken. De Pruisische consul schreef zelfs aan
zijne regering, dat de Russen gereed stonden Warschau
binnen te marcheren; en van daar kwam de tijding te dier
tijde in de meeste nieuwspapieren opgenomen, dat War-
schau door de Russen was ingenomen (1). Praga werd
dan ook werkelijk door de Russen genomen, ofschoon
het bijna geheel in puinhoop lag, en er slechts eenige
weinig huizen door de vlammen verschoond werden, welke
aan den veldmaarschalk *Diebitsch* en deszelfs hoofd-kwar-
tier ten verblijf strekten. Uit het bruggenhoofd schoot men
voortdurend op het huis, waarin de veldmaarschalk zijn
intrek genomen had, als ware het, om zijne vijanden
door zijnen onverschrokken moed ontzag in te boezemen.
Van de wallen van Warschau zag men het grootste ge-
deelte van het Russische leger, in de verte, digt bij de
bosschen, rondom een groot altaar geschaard, voor welk
de veldmaarschalk eene plegtige dienst verrigten liet, om
den Allerhoogsten voor de behaalde overwinning te danken.

In den vroegen morgen van den 26sten had voorts het
oproerig bewind aan de bewoners der hoofdstad en aan het
leger eene proclamatie, in hoogdravende bewoordingen
gesteld, doen afkondigen, met het doel om het gezonken
moreel op te wekken. Ofschoon deze proclamatie de neer-
slagtige gemoederen eenigzins opbeurde, bleef echter de
schokkende afwisseling van vrees en hoop, schrik en ver-
warring, gedurende vier dagen, te Warschau aanhouden;
binnen welken tijd de orde in het Poolsche leger eenigzins
hersteld werd.

Skrzynecki had zich daarmede dadelijk bezig gehou-
den; al zijne maatregelen kenteekenden eene met geest-
kracht gepaarde voortvarendheid. De vermelde omstan-
digheden en de dreigende gevaren maakten doordrijvende
maatregelen noodzakelijk; immers het Poolsche leger was
een chaos, waaruit hetzelfde als op nieuw moest herscha-
pen worden.

Tegen dit tot dus verre opgehangen tafereel van den toe-
stand der stad Warschau, moeten wij voor eenige oogeen-
blikken over stellen den toestand van het Russische leger,
daar toch deze te zeer in verband staat met hetgeen
later in Warschau voorviel.

De teleurstelling van den Russischen veldmaarschalk
was groot geweest, toen hij de uitkomsten en gevolgen

(1) Het *Journal de la Haye* was hier te lande het eerste blad,
’t welk deze tijding, zeker op grond van dit bijna officieel be-
rigt, met een paar regels, in groote letters, aankondigde.

van den slag van Grochow had overzien. Hij had de woorden van zijnen groothartigen keizer aan zijne volkeren: « dat het magtige Rusland in staat was, om de « muitelingen in éénen slag te vernietigen, » niet kunnen gestand doen. Zijne verliezen sedert de opening van den veldtocht, zoo wel in de gevechten als door ziekten geleden, waren wel zeer aanzienlijk, doch niet de eenige hinderpalen den voortgang van zijn leger in den weg gelegd; immers de vroegere gevechten, zijn veldtocht in Turkijen, en laatstelijk de slag van Grochow hadden hem den moed der Russische soldaten doen kennen, deze toch berekende nimmer het aantal vijanden; vooral zou hij de zwakte van zijn leger niet in aanmerking genomen hebben, zoo hij dat leger had kunnen bijeen houden. (Een weinig verder zullen wij zien, dat hij hetzelfde zoude hebben moeten verdeelen.) De graaf *Diebitsch* was omstreeks 50 mijlen van zijne operatie-basis verwijderd, terwijl het ingevallen dooiweder de wegen zoo goed als onbruikbaar gemaakt had; reeds begon men op het uitgeputte tooneel des oorlogs gebrek aan levensmiddelen en krijgsvoorraad te gevoelen. De voorstad Praga was wel in zijne magt, doch de veldmaarschalk gevoelde beter dan ieder ander, dat deze verovering hem niets baatte, want voor hem lagen nog vaste bolwerken met grof geschut bezet, die door mannen verdedigd werden, wier moed en volharding men in het elzenboschje had leeren kennen. Wel was het aan *Diebitsch* bekend, dat de grootste wanorde in Warschau heerschte, doch hij had tevens de overtuiging, dat, ingeval hij eenen algemeenen aanval op Warschau gewaagd had, hij welligt elk Poolsch soldaat tot bevelvoerder zoude gevormd hebben; en dit waren de hinderpalen, die hij op zijnen, tot dus verre met roem afgelegden weg ontmoette.

Welke partij moest de Russische veldheer nu kiezen? Moest hij van de behaalde voordeelen gebruik maken en eenen aanval op de stad wagen, of alleen trachten om het bruggenhoofd van Praga te veroveren, en zodoende aan het Poolsche leger de gelegenheid te benemen, om uit die werken op zijn leger te vallen, indien zulks eens in den geest van den Poolschen opper-bevelhebber opkwam? Het is van belang deze twee punten kortelijk in overweging te nemen.

Diebitsch had ongeveer 65,000 man, in staat van dienst te doen, voor Praga vereenigd. De Polen telden in en bij Warschau 40,000 man, welke nog door de krijgshaf-tige bevolking der hoofdstad konden ondersteund worden.

Het ijs op den Weichsel was gedeeltelijk losgegaan, gedeeltelijk zat het nog vast; dit laatste was echter niet sterk genoeg om kavallerie en geschut te kunnen dragen. Sommige schrijvers — onder anderen *Soltijk* — spreken dit laatste voorgeven tegen. Wanneer wij dan al voor

een oogenblik veronderstellen, dat het ijs van den Weichsel werkelijk begaanbaar ware geweest voor de troepen van alle wapenen, dan zou, bij eene eerste overweging, de veldmaarschalk het plan hebben moeten volgen, dat later werd ten uitvoer gelegd, en dat aan de omwenteling een einde maakte, namelijk, om den Weichsel boven Warschau over te gaan, en alzoo de zetelplaats van het oproerige bewind te bestormen.

Wanneer men echter in aanmerking neemt, dat het Russische leger nimmer zoo sterk is geweest als de Polen hebben opgegeven, dat het reeds aanzienlijke verliezen had geleden, en dat hetzelfde, bij het doen der veronderstelde manoeuvre, een korps troepen van ten minste 12 à 14,000 man, in de rigting van Macieiwice, Stenzycza en Kozeniece, en ook naar Lowicz (op den linker-oever van den Weichsel) had moeten afzenden, in de eerste plaats tegen *Dwernicki*, en in de tweede tegen de reserve-kavallerie der Polen, welke op de hoogte van laatstgenoemde plaats vereenigd was, ten einde daardoor zijnen rug te dekken; brengt men bij deze bemerking nog in rekening, dat het den graaf *Diebitsch* niet doenlijk was, om zijne operatie-lijn over Pulawy op *Uscilug* te nemen, dewijl de ondernemende *Dwernicki* bij Brzoza en Kozeniece stond; dat hij uit dien hoofde gedrongen was, om die lijn op den regter-oever van den Weichsel, over Siedlce of Lublin te onderhouden, en diensvolgens een aanzienlijk korps troepen voor Praga had moeten achter laten, om in verband met den regter-oever en zijne operatie-lijnen te werken; — wanneer men, herhalen wij, dit alles in rekening brengt, dan zal men ligtelijk tot de overtuiging komen, dat het Russische leger voor Praga te zwak was, om de veronderstelde beslissende manoeuvre te wagen. In het gestelde geval zou de uitkomst van den veldtocht hebben afgehangen van éénen slag voor de poorten van Warschau, en in dat geval waren de kansen voor den veldmaarschalk eerder nadeelig dan voordeelig geweest.

De graaf *Diebitsch* moest alzoo, in deze loopende oogenblikken, afzien van alle ontwerpen, die eenen onmiddellijken aanval op Warschau ten doel hadden. Hij had zich echter eenige opofferingen moeten getroosten, om het bruggenhoofd van Praga te vermeesteren, niet om er zich in te vestigen, maar alleen om den Polen te dwingen, de brug voor Warschau af te breken. Daardoor zou hij hen in de onmogelijkheid gebragt hebben, om naar willekeur elk oogenblik op het Russische leger te kunnen aanvallen, dewijl zij alsdan genoodzaakt zouden zijn geweest, om over Modlin (alwaar de Polen eene nieuwe brug geslagen hadden) zulk eenen aanval te rigten. In het veronderstelde geval had *Diebitsch* aan zijn leger gemakkelijker kantonnementen kunnen doen betrek-

ken, zonder te vreezen van elk oogenblik overvallen te worden. Van dit alles deed de veldmaarschalk niets, dan vruchteloze pogingen om de brug van Warschau te vernielen.

De moeilijkheid der wegen en de reeds uitgeputte omstreken van Warschau, alsmede de stroomen regen, die op zijne in de open lucht opgestelde troepen neder stortten, noodzaakten den graaf *Diebitsch* om zijn leger meer uiteen te verspreiden, terwijl de ondernemende togten van den Poolschen generaal *Dwernicki* de afzending van een korps troepen (zoo als wij later zien zullen) dringend noodig maakte. De generaal *Sacken* werd mede met eene brigade infanterie, van de 2de divisie, 1 uhlanen-brigade, 2 Kozakken-regimenten en 8 stukken geschut naar het wooiwoodschap Plock afgezonden, om de brug over den Narew, bij Zegrz, te dekken.

Van dit alles werd men in Warschau tamelijk wel onderrigt. Tijdingen van *Dwernicki* bevestigden zulks, zoodat het bewind in de hoofdstad voor dat oogenblik gerust gesteld werd omtrent de ondernemingen van den Russischen veldmaarschalk. Men begon dus ook aldaar de toekomst met meer vertrouwen in te zien. Het leger had intusschen met de hoogste vreugde de benoeming van den generaal *Skrzynecki* tot deszelfs opper-bevelhebber vernomen. Het vertrouwen op zijnen moed en zijne krijgskundige talenten was groot, — dit kwam hem zeer te stade en werkte mede tot het spoedig herstellen van orde en krijgstuicht onder de troepen.

In het meermalen aangehaalde werk van *Spazier* (1), vinden wij (in het IIe Deel, bladz. 82) hierop betrekkelijk, de volgende opmerkelijke zinsnede:

« Zoodra *Skrzynecki*, in den vroegen morgen van den
« 27sten, als opper-bevelhebber, de troepen in oogen-
« schouw nam, ontvonkte de oude moed met nieuwen
« gloed, het vertrouwen keerde terug, en de soldaat zag op
« het verschrikkelijke en den rampspoed der beide vorige
« dagen, als op eenen boozen en onverklaarbaren droom
« terug. De krachtige, vertrouwvolle, bedaarde en rus-
« tige houding van den veldheer deelde zich aan allen
« mede, terwijl het voorbeeld door hem gegeven, hoe
« verdienen en een ridderlijk gedrag, met ter zijde stel-
« ling van ouderdom van dienst, in dezen oorlog tot roem
« en hooge betrekking konden voeren, aan alle talentvolle
« mannen in het leger een bemoedigend uitzigt gaf voor
« hen zelve en voor de heilige zaak van het vaderland.
« Ook de vroomme toon, welke in zijne leger-orders door-
« straalde, scheen voor deze gevaarlijke oogenblikken ge-
« past, en de wijze waarop hij eenen aanvang maakte
« om het pligtverzuim en het verraad aan de verachting
« prijs te geven, vervulde een ieder met het vaste ver-

(1) *Gesichte des Aufstandes des Polnischen Volkes.*

« trouwen, dat de onwaardigen allengkens uit het leger
« zouden worden gebannen, om voor de jongere talenten
« plaats te maken.»

Ziedaar het geheim, dat zoo vele wonderen van dapperheid heeft voortgebracht, en den magtigen hefboom waarmede *Skrzynecki* het verzwakte werktuig der omwenteling, nog krachtiger dan voorheen, in beweging bracht, en waardoor het hem gemakkelijk viel, om, binnen weinige dagen, het leger in staat te stellen het offensieve te hervatten, en aan het door vele veldtogten met roem overdekte Russische leger het hoofd te bieden. Deze wijze van handelen was de vrucht zijner wijsgeerige studiën, der krijgs-geschiedenis en van het menschelijk hart; terwijl hij ten deze het voorbeeld van *Bonaparte* volgde, toen deze het opperbevel over het leger van Italië aanvaardde; — en welke uitkomsten deze daarmede verkregen heeft is wereldkundig.

Skrzynecki was, in den vollen zin des woords, een schoon man, en zijne manieren droegen den stempel eener verfijnde opvoeding (2). Zijne persoonlijke gevoelens deden hem naar de partij der hooge aristocratie neigen, en dikwijls waren deze in strijd met de meermalen hartstogtelijke ruwheid der groote raddraaijers. Gematigd en afgemeten in alle zijne handelingen, toonde hij, reeds kort na de aanvaarding van het opper-bevelhebberschap, geneigdheid om met de Russische regering te onderhandelen. Het is daarom te verwonderen, dat zijne krijgsmakkers alle zoo eenparig voor dezen man, met zijne verfijnde en gezellige manieren, gestemd hadden.

(2) *Roman Soltyk* geeft in zijn werk (IIe Deel, bladz. 15) het volgende portret van *Skrzynecki*, dat wij, om de eigenaardigheid, oorspronkelijk mededeelen.

« *Skrzynecki*, âgé d'environ 45 ans, est d'une taille élevée et d'une figure agréable; ses manières distinguées et la grâce de son esprit lui ont obtenu dans le monde de nombreux succès. Son extérieur annonce plutôt l'homme d'état que le soldat élevé dans les camps, et son courage a plutôt le caractère de la résignation que celui de l'enthousiasme. Son ambition, qu'il sait cacher avec beaucoup d'art sous des dehors d'indifférence, est une de celles qui visent haut, et qui rêvent les honneurs du rang suprême.»

Skrzynecki had, gedurende den langdurigen vrede, zich met krijgskundige en andere studiën bezig gehouden, en leefde afgetrokken. Voor de omwenteling was hij niet zeer gezien bij den grootvorst *Constantijn*; hetgeen men kan opmaken, uit het gezegde van dien vorst, bij gelegenheid dat deze den overste *Skrzynecki* aan den hertog van *Wellington* (te Warschau zijnde, op zijne reize naar Petersburg) voorstelde, namelijk met te zeggen: « dat het een officier was, welke hem (*Wellington*) alles zoude verhalen wat in de Engelsche en Fransche dagbladen te lezen was, doch die niets wist van hetgeen in zijn regiment voor-
viel.»

Eenmaal aan het hoofd van het leger staande, wist hij echter, door het aan den dag leggen van zijne hem eigene geestkracht, de woelende elementen der omwenteling in toom te houden, en zijnen onbedwingbaren wil te doen uitvoeren. Een klein staaltje van zijne standvastigheid zal hem duidelijker doen kennen. De generaal *Szempek*, wilde aan eenige officieren van zijnen staf militaire belooningen doen toekennen, doch *Skrzynecki* weigerde aan zijne wenschen te voldoen. Eerstgenoemde generaal hierover ten hoogste gebelgd, veroorloofde zich eenige ongepaste uitdrukkingen, welke *Skrzynecki* beantwoordde met hem uit de dienst te ontslaan. De Poolse veldheer gevoelde zeer goed, dat het leger daardoor een goed generaal verloor, maar hij kende het karakter van zijne landslieden te goed, om niet overtuigd te wezen, dat, indien hij zich op dat oogenblik zwak getoond had, hij weldra niets meer te zeggen zoude gehad hebben.

Hij bezat eene uitgebreide volmagt als opper-bevelhebber, en was daarbij tevens lid van het bewind, waarop hij, door zijne hooge betrekking, veel invloed uitoefende.

De hooge mate van geestkracht, en de talenten, die hij, met het herstellen der orde en bij de nieuwe te zamen stelling van het leger, had aan den dag gelegd, verhieven hem in de eerste dagen tot den afgod van het volk en van het leger, en werkelijk had hij ook aan beiden groote diensten bewezen. Doch meer en meer neigden zijne gevoelens tot de *behoudende* partij, en verwijderden hem alzoo van de zogenaamde partij der *beweging*. Deze strijd tusschen zijne grondbeginselen, en de pligten die de omwenteling hem opgelegd had, bragten hem weldra in eene stelling, waarvan hij de moeilijkheden niet overzag. Hij begreep niet genoeg — zegt *Soltijk* — dat hij als opper-bevelhebber der nationale strijdkrachten tot geene partij moest overhellen, en dat hij alleen den weg, door de omwenteling afgebakend, te bewandelen had.

Door de voornaamste steunpilaren der behoudende partij omringd, namelijk door mannen, die het wel met hun vaderland meenden, begon hij meer en meer in hunne gevoelens te deelen, en eenmaal het groote staats-machine in orde en aan den gang gebragt hebbende, was hij minder voortvarend in zijne maatregelen tegen de Russen.

Werkelijk begon hij in de eerste dagen van de maand Maart te onderhandelen, doch deze onderhandelingen sprongen af, daar de Russische veldmaarschalk — zoo als ligtelijk te vermoeden was — vooreerst eene blinde onderwerping verlangde; tot beweeggrond van dezen eisch aanvoerende, dat de Polen de groothartigheid van zijnen keizer genoecken, om niet alles van diens genade te kunnen verwachten. Het ware te wenschen geweest, dat de Poolse natie destijds meer had vertrouwen gesteld in het beminneenswaardige karakter van keizer *Nicolaas*; immers

in verschillende omstandigheden en gebeurtenissen hadden zij zijn edel hart leeren kennen, om zich daaraan te kunnen toevertrouwen. Hoe vast en krachtig de wil van *Skrzynecki* ook was, zoo durfde hij echter zoo verre niet gaan, en reeds had hij de grenzen, door het bewind hem aangewezen, overschreden. Dit werd weldra ruchtbaar, waardoor hij zich het mistrouwen en den haat van de partij der beweging op den hals haalde. Het bewind zelfs vond zich in de noodzakelijkheid gesteld, van hem ophelderingen te moeten vragen; zijne antwoorden daarop waren echter meer ontwijkende dan voldoende. Zijne briefwisseling met den graaf *Diebitsch* werd gedrukt, terwijl hij, door eene bemoedigende leger-order, den slechten indruk zocht tegen te gaan, welken deze geschriften onvermijdelijk op de troepen moesten maken.

Aldus kenteekende hij den aanvang van zijne staat- en krijgskundige loopbaan. Wij hebben daarbij lang stil gestaan, omdat wij het noodig achtten den nieuwen Poolse veldheer zoo naauwkeurig mogelijk te schetsen. En wie onzer lezers zal niet met ons instemmen, dat het beeld van den veldheer het grootste licht over zijne handelingen in den veldtogt verspreidt? Om den laatsten goed te doorzien en te begrijpen, dienen de hoofdtrekken van de beeldenissen der groote handelende personen duidelijk voor den geest te staan.

De chef van zijnen staf, de overste *Chrzanowski*, had in den laatst afgelopen Turkschen veldtogt, onder den graaf *Diebitsch*, met onderscheiding gediend. Hij was een groot bewonderaar van dien veldheer, en had in den genoemden veldtogt het Russische leger en den moed van den Russischen soldaat leeren hoogschatten. Hij was van het gevoelen, dat de Polen alleen door overmagt overwinningen op de Russen konden behalen. Ongeveer 36 jaren oud, klein en van zwakken lichaamsbouw, doch gehard tegen de ongemakken van den oorlog, vond het leger hem steeds onvermoeid in zijne moeilijke taak, die hij door den rijkdom van zijn *weten*, en een door studie gescherpt oordeel toelichte.

Pradzynski, de nieuwe generaal-kwartiermeester van het Poolse leger, was ongeveer 4 jaren ouder. Hij deed zich in zijnen omgang, zoo wel als in zijne betrekking, als een' man van groote verdiensten kennen; terwijl hij in zijn door studie verrijkt denkvermogen de beste hulpmiddelen vond, om zijne pligten met onderscheiding te vervullen. Hij verschilde met *Chrzanowski* in zijne oordeelvellingen omtrent de verdiensten van het Russische krijgswezen, terwijl hij in zijne ontwerpen veel meer koenheid dan deze ten toon spreide. Het was *Pradzynski*, die telkens aan *Skrzynecki* nieuwe plannen voorlag om de Russen aan te vallen, hunne strijdkrachten te verdeelen, en ze alzoo bij gedeelten te verslaan. Met eene

grootte *dosis* eigenliefde begiftigd, maakte hij aan een ieder zijne plannen in het *vertrouwen* bekend, vooral wanneer die door den opper-bevelhebber van de hand gewezen worden.

Beide, luitenant-kolonels vóór de omwenteling, verhief deze laatste hen zeer spoedig tot luitenant-generaals.

De ijver welke deze drie mannen, dadelijk bij de aanvaarding hunner betrekking, aan den dag hebben gelegd, zal ligtelijk te beoordeelen vallen door de opgave van de getal-sterkte, waarop zij het Poolsche leger in de eerste dagen van de maand Maart gebragt hadden. Hetzelve was op dat tijdstip als volgt:

	Infant. kav. stukk.	kan.
1ste Divisie van den gen. <i>Rybinski</i>	9,540	α 18
2de " " " " <i>Gielgud</i>	8,288	α 18
3de " " " " <i>Malachowski</i>	11,096	α 20
4de " " " " <i>Milberg</i>	7,665	α 15
1ste korpskav. van den gen. <i>Uminski</i>	α 5719	8
2de " " " " <i>Lubienski</i>	α 3872	8
Reserve-divisie " " " <i>Skarzynski</i>	α 3107	8
Regiment kavallerie van Sandomir.	α 666	α
Reserve-artillerie.	α	α 30
Het korps van den generaal <i>Sierawski</i>	812	1732 α
Totalen.	37,401	15,096 125
Verzameling.		
Infanterie.	37,401	man.
Kavallerie.	15,096	α
Art. voor de bedien. der 125 stukk. kanon.	2,999	α
Alzoo te zamen.	55,496	man.

Dit leger was dus, zelfs na de geleden verliezen op den 23sten tot den 26sten Februarij, in weinige dagen sterker dan dat 't welk *Radziwill* had aangevoerd. Het vertrouwen, dat de eerst genomen maatregelen hadden opgewekt, had de vrijwillige dienstneming zeer bevorderd. Er bleef echter nog altijd een groot gebrek aan wapenen heerschen, en de behoefte daaraan was nog dringender geworden, door het groote aantal geweren, dat op het slagveld van Grochow was blijven liggen. Al de oude wapenen welke, hetzij in de tuighuizen, hetzij bij particulieren te Warschau voorhanden waren, en die men vroeger voor de dienst te velde had afgekeurd, werden nu bijeen gebragt, en door de strenge maatregelen van den generaal *Krukowiecki* zoo veel als mogelijk in bruikbaren staat gesteld.

Wij moeten nu nog, voor een oogenblik, vertoeven bij den staatkundigen toestand der Poolsche omwenteling, dewijl deze op de handelwijze van den Poolschen opper-bevelhebber en op den aard van den veldtogt, die nu op

nieuw hervat zoude worden, voorzeker eenen merkbaaren invloed uitoefende.

De zoogenaamde *behoudende partij* in Warschau, ofschoon de gronddenkbeelden van *Chlopicki*, tijdens zijn dictatorschap, toegedaan, hield het er toch voor, dat hij de zaak van den opstand bedorven had, omdat hij alleen soldaat en geen staatkundige was. Deze lieden meenden het alsnu bij het regte einde te hebben, met het gevoelen voor te staan, dat de Poolsche veldheer, voor den strijd die nu begiinnen zoude, meer als staatkundige en minder als soldaat moest te werk gaan. Daarbij stelden zij op den voorgrond het hoofd-denkbeeld van *Chlopicki*, en hielden zich daaraan vast, namelijk, dat het leveren van groote veldslagen op den langen duur, de krachten der natie zoude te boven gaan.

Wij hebben reeds vroeger gezien, dat *Skrzynecki* zich aan deze partij had aangesloten, omdat hare gevoelens en denkbeelden met de zijne overeenstemden. Hij meende alsnu zijne bedoelingen en die zijner staatkundige vrienden het beste tot goede uitkomsten te leiden, in geval men de Russen door kleine gevechten, marschen en overrompelingen zoo lang bezig hield, als noodig ware, tot dat de diplomatische bemoeijingen eene *tusschenkomst* der vreemde mogendheden bewerk hadden. *Lubecki* was de ziel van dit staatkundig streven, terwijl *Skrzynecki* zoo lang daarbij bleef, tot dat hij eindelijk in openbare weerspraak kwam, niet alleen met het leger en de volkspartij, die naar aanvallen en gevechten haakten, maar, zonderling genoeg, ook met den vorst *Czartoryski*. Deze laatste zag — wel is waar — insgelijks geene goede uitkomst voor de omwenteling te gemoet, wanneer de Westersche mogendheden niet tusschen beiden traden, of zich, voor het minst, als bemiddelaars opdeden, doch hij had reeds genoeg gezien en gehoord, om met grond te kunnen vermoeden, dat deze magtige hulp niet zoude opdagen, tenzij wanneer de Polen eenige beslissende overwinningen op de Russen hadden behaald. Hij geloofde al verder, dat tot dat einde een gunstig oogenblik voor de omwenteling zoude aanbreken, wanneer men het Russische leger achter den Bug konde drijven. Het was daarom, dat *Czartoryski*, te dier gelegenheid, in den zin der volkspartij stemde, namelijk, om zoo snel mogelijk voorwaarts te rukken, ten einde uit de tijdelijke verdeeling der Russische strijdkrachten voordeelen te trekken. Dit alles betlette het doordrijven van *Skrzynecki's* plannen geenszins. Hij bleef toeven met het ernstig hervatten der vijandelijkheden, vooral daar hij in het begin van de maand Maart de gunstigste berigten van alle omwentelings-gezinden in Europa ontving, en eenige aanhangers der Poolsche zaken uit Weenen hem hoop hadden gegeven, dat het Poolsche bewind alleen door een gematigd gedrag de

medewerking en de vriendschap van den Oostenrijkschen monarch konde winnen (1).

Het grootste gedeelte van de bevolking der hoofdstad, in de geheimen der diplomatieke onderhandelingen niet ingewijd, begon luide te morren, terwijl de periodieke drukpers en de revolutionnaire klubs hun best deden om de heerschende ontevredenheid te doen klimmen. De bewegingen van het Russische leger en de voorbereidselen, die de graaf *Diebitsch* maakte om den Weichsel over te trekken, voerde de ontevredenheid ten top. De geheele maand Maart was, uitgezonderd eenige plaats gehad hebbende marschen, bewegingen en kleine gevechten — die in het volgende hoofdstuk nader zullen omschreven worden — vrij rustig afgeloopen, en deze werkeloosheid mishagde het volk en het leger te zeer, dan dat dezelve konde blijven voortduren. De diplomatische onderhandelingen bleven bij beloften, en leverden geene vruchten op. Zoowel uit als inwendig begonnen de gevaren voor *Skrzynecki* een dreigend aanzien te krijgen. Het korps van *Dwernicki* liep gevaar van afgesneden te worden, zoodat de Poolsche opperbevelhebber, tegen het einde der maand Maart, tot het besluit moest komen, eene beslissende beweging te maken en de vijandelikheden ernstig te hervatten.

Voor dat wij deze zijne beweging kunnen volgen, moeten wij vooraf de gebeurtenissen bij het Russische leger en bij het korps van *Dwernicki*, gedurende de maand Maart, voorgevallen, beknoptelijk beschouwen, om in het VIIIste hoofdstuk den draad der grootere krijgsfeiten te hervatten.

Ten slotte zij hier echter nog bijgevoegd, dat, wat ook de hevigste tegenstanders der staatkunde, welke *Skrzynecki* had gemeend te moeten volgen, tegen deze zijne handelwijze hebben ingebracht, het eene onloochenbare waarheid is, dat de tijd, in schijnbare werkeloosheid doorgebracht, noodzakelijk was geweest, om het Poolsche leger in staat te stellen, de vijandelikheden met eenige hoop op goede uitkomst te kunnen hervatten.

(1) In hoeverre deze verzekeringen gegrond waren, valt moeilijk te bevestigen. Dit is echter zeker, dat dezelfde personen, die toenmaals aan het Poolsche bewind de hoop op de medewerking van het Weener-kabinet hadden gegeven, later verklaarden, dat de revolutionnaire propagaanda te doldriftig was te werk gegaan (!!) met de afgesproken onlusten in Italië te bespoedigen; waaruit — zoo zij voorgaven — het Petersburger kabinet partij had getrokken, door aan keizer *Frans* te betoogen, dat de onlusten in zijne staten met de Poolsche omwenteling in verband stonden.

SCHETS

BETREFFENDE

COEHOORN,

ZIJNE WERKEN, DEN INVLOED WELKEN ZIJN GENIE OPDE VORDERING DER ARTILLERIE-ENINGENIEUR-WETENSCHAPPEN HEEFT GEHAD, GELIJK MEDE OP DE ALGEMEENE KRIJGSVOERING; MITSGADERS DE BELEGERINGEN, VELDSLAGEN EN VERDERE BELANGRIJKE KRIJGS-VERRICHTINGEN EN STAATZAKEN, GEDURENDE ZIJN LEVEN (2).

En Nederlands Vanban slaat hier een gordel schansen
Om onzen zingmuur heen, met bolwerk, mijn en tranen,
Waar achter de overloed een lucht van rozen kweekt,
En Mayors donder sterft, waar onze *Coehoorn* spreekt!
(*Helmers*, 5de zang.)

Volgens het gedenkschrift van den hoogleeraar *N. Ypeij*, over *Menno van Coehoorn*, in het latijn geschreven, werd hij, in het jaar 1641, op het buitengoed Lettinga Staate onder Britzum, in Vriesland, geboren. Zijn kundige vader *Gosewijn van Coehoorn*, kapitein eener compagnie infanterie, onderwees hem in de eerste beginselen der krijgskunde, en merkte weldra bij hem eene sterke neiging op voor de artillerie- en vestingbouw-kunst. Om hem in de daartoe leidende hulp-wetenschappen te onderwijzen, werd hij onder de leerlingen van zijnen oom *Bernardus Tullenius*, aan de hoogeschool te Franeker, opgenomen.

Een zoo vruchtbaar en levendig genie kon de aandacht des stadhouders van Vriesland, *Hendrik Casimir van Nassau*, niet ontglippen; want deze vorst was niet alleen zelf een groot krijgskundige, maar bovendien een milddadig begunstiger van geleerdheid en wetenschappen. Ook werd *Coehoorn* niet naar het getal zijner jaren, maar naar zijne kennis en verdiensten beloond, bekommende hij reeds op zijn 18de jaar den rang van kapitein. *Coehoorn* omhelsde dus kort voor den Pyreneschen vrede den militairen stand, en was aanschouwer van het luisterrijkste tijdvak van *Lodewijk XIV*, hetwelk tot den dood van den grooten *Colbert* duurde.

Na den dood van *Philippus IV*, koning van Spanje, de schoonvader van *Lodewijk XIV*, maakte deze laatste aanspraak op de Spaansche Nederlanden, die hij zijnen

(2) Deze korte schets is grotendeels getrokken uit eene vroeger uitgegevene meer uitvoerige memorie, behelzende eenige der belangrijkste krijgs gebeurtenissen gedurende het leven van *Menno baron van Coehoorn*; uit het gedenkschrift van *N. Ypeij*; uit eenige zeldzaam verkrijgbare belegerings-verhalen en andere onuitgegevene stukken.

schoonbroeder *Karel II*, koning van Spanje (in 1665), door eenen stouten aanval wilde ontnemen; waarop Holland, Engeland en Zweden een verdrag tot redding der Nederlanden sloten, waartoe de wakkere staatsman *de Witt* niet weinig toebragt; want destijds te veel van *Lodewijk* vreezende, sloot hij, in 1667, nadat de Nederlandsche zeeheld, *de Ruiter*, de Engelsche vloot op den Theems verbrand had, een drievoudig verbond met Engeland en Zweden, hetgeen *Lodewijk* tot den vrede van Aken (1668) noodzaakte; waarbij zijne aanspraak op de Spaansche Nederlanden zich alleen tot elf veroverde plaatsen moest bepalen. De geringe invloed op den vrede van Aken, bij welken men zich enkel met eenige vestingen vergenoegen moest, wekte zijne ijverzucht op. Dat verdrag schreef hij inzonderheid aan den invloed van Holland toe, en zich alzoo op deze republiek willende wreken, begon hij, in vereeniging met Engeland en Zweden, welke mogendheden hij in zijn belang had weten over te halen, tegen haar eenen nieuwen oorlog.

Kort voor de overrompeling van Holland liet *Lodewijk* aldaar voor eene groote som krijgsbehoefsten en levensmiddelen aankopen, denkende hierdoor deszelfs vermogen te bekrimpen. Het was geen wonder, om bij eenen zoodanigen onverwachten aanval en met zulke talrijke legerbenden in Holland door te dringen; hetgeen zich dan ook slechts maar gedeeltelijk door inundatiën kon redden; want Crevecoeur, Oudewater, Woerden en Naarden moesten zich, wegens hunne geringe bezetting en zwakke wallen, weldra overgeven.

Coehoorn had reeds menigwerf aan zijne vrienden eene groote geestdrift voor, en verlustiging in de gevaren der belegeringen doen opmerken, en zijne chefs sloegen weldra eenen belangrijken blik op hem. Het wapen der artillerie, 't welk hij bij voorkeur omhelsde, zoo geschikt om eens in andere wapens te schitteren, en zonder welks kennis men ook zelden groote ingenieurs heeft zien optreden, werd door *Coehoorn* bij uitstek behartigd.

Dan de gevaren van zijn vaderland bemerkende, wenschte hij beide zijnen arm en zijn hoofd aan hetzelfde te kunnen wijden. Met innig leedwezen zag *Coehoorn*, dat zoo vele vestingen, piettegenstaande hare dappere doch te weipig talrijke verdedigers, door hare zwakheid voor den heerschzuchtigen *Lodewijk* moesten bezwijken. Doch het behoud van Mnyden, waardoor Holland geïnuundeerd en alzoo gered werd, (te meer toen men eenen spoedigen dooi (1) zag volgen) gaf zijn bedrukt gemoed de kalmte terug.

(1) Swammerdam en Bolegrave vielen in de handen van *Luxembourg*, die dezelve over het ijs veroverde; doch deze zelfde onderneming op den Haag en Leijden mislukte, zoo dat Amsterdam, Leijden, den Haag, Delft, Breda en 's Hertogenbosch door de gestolde inundatiën en eenen spoedigen dooi behouden bleven.

De keizer van Oostenrijk stond den prins *van Oranje*, zijne Spaansche troepen en zijne artillerie af.

Ook de keurvorst van Brandenburg kon de onregtvaardige handelwijze van den trotschen *Lodewijk* met geen onverschillig oog aanschouwen; hij vereenigde zijn leger met dat des prinsen *van Oranje*, die met frisschen moed de tengels der republiek aanvaardde.

Maastricht had reeds van den beginne hare poorten voor *Lodewijk* gesloten, en daar hij deze vesting altijd als een gevaarlijk centraal-punt voor zijne verdere ondernemingen beschouwde, zette zich *Lodewijk* zelf aan het hoofd van een talrijk leger, om die vesting met den meesten spoed op het onverwacht te berennen.

Den 6den Junij 1673 verscheen zijn leger des morgens voor de vesting, en ofschoon er geene verdere redenen bestonden, om gedurende den aanmarsch zijn oogmerk met betrekking tot Maastricht te verbergen dan alleen om te beletten, dat de Hollanders geene meerdere troepen in dezelve wierpen, wyl de Franschen destijds nog eenige bezettingen in Holland hadden, zoo gelukte het *Lodewijk* dit voor te komen, waardoor zijne onderneming anders voorzeker langwijlijger en moeilijker had geworden.

Coehoorn behoorde onder het kleine getal der aangevallenen, doch had weinig invloed op de verdediging.

De gouverneur *de Farjoux* verdedigde de vesting tamelijk slecht, minder uit gebrek aan moed en dapperheid, dan wel wegens gebrek aan behoorlijke kennis en wijze schikkingen, welke laatste hier althans, tegen eenen zoo wel uitgerusten als ervaren aanvaller, grootelijks vereischt werden; doch het al te groote zelfvertrouwen, aangezien hij zich reeds in zes belegerde plaatsen had bevonden, hoopte wel alle toenmaals nog op eene gebrekkige wijze aangevallenen, deden hem wijze raadgevingen verwerpen.

Deze anderzins dappere verdediger was gewoon zijne uitvallen tegen de oude gebrekkige wijze van aanval te doen, als wanneer de belegeraar zich nog van zulke enge loopgraven bediende, dat het niet mogelijk was, tegen eenen wel bestierden uitval, zonder groote verliezen, stand te houden; doch alsnu werd hij van de zijde der aanvallers op eene geheel andere wijze ontvangen. Zij hadden hunne loopgraven eene meer evenwijdige en front biedende strekking aan de vestingwerken gegeven, tevens ruimer en te gelijktijdig defensief ingerigt, waardoor men bij den eersten uitval, en dewijl *Farjoux* den belegeraar in het front aanviel, veel volks verloor.

Hier was het aan *Vauban*, voor het eerst, vergund eene geheel nieuwe wijze van aanval te bezigen (waartoe hij door de ondervinding, in de belegering van Rijssel en bij het voorgevallene tegen Candia, was toegelicht geworden), namelijk: het daarstellen van twee ruime parallellen, zoo nabij elkander dat zij elkaar behoorlijk onder-

aleunden, waarmede hij het front tusschen de Brusselsche-poort en de Jaar insloot. De troepen marcheerden in deze parallellen, als het ware in slagorde, naar de vesting.

Drie honderd grenadiers beschermden de sappen-hoofden. Hierbij kwam nog, dat de vesting door kwalijk gedekte bekleedings-muren was omgeven, die, bijna gelijks-hoogte met het bovenvlak der borstweer opgetrokken zijnde, op doorgaande lengten tot beklimbare bressen reeds van verre werden ter neder geschoten; door dit alles, gepaard met eene zwakke bezetting, die het in vele opzigten aan krijgsbehoefden ontbrak, was men verplicht, om zich, onder beding evenwel eener eervolle kapitulatie, den 13den dag na het openen der loopgraven, over te geven. Nog dienen wij hierbij te voegen: dat deze vesting niet alleen door eenen *Vauban* en het puik van het Fransche leger werd aangevallen; maar dat ook *Castellan*, reeds bekend door de schoone verdediging van het eiland *Ré*, en met roem bedekt wegens zijne groote daden met een klein aantal mineurs in de belegering van *Candia* (1669), almede de belegeraars kwam ter hulp snellen; ja, het was zelfs grootendeels het gevolg eener sterk geladene mijn, welke hij met beleid, dicht bij de Tongersche-poort, aanbragt, dat zich de vesting overgeven moest. *Coehoorn* nu overtuigde zich bij deze belegering, meer en meer, van de menigvuldige gebreken, waaraan destijds de vestingen in het algemeen, en vooral ten opzichte dezer nieuwe en betere wijze van aanval, onderworpen waren, en maakte zich dit voorbeeld ten nutte, zoo als wij dit hierna zullen aantoonen (1).

Terwijl Naarden den Franschen werd ontnomen, gaf zich *Bonn*, aan den Rijnkant, almede aan den dapperen *Montecuculi* over. Engeland, de keurvorst van Keulen en de bisschop van Munster lieten Frankrijk aan deszelfs eigen krachten over, en Holland rustte gelijktijdig twee groote vloten uit welk een en ander *Lodewijk* niet weinig beangstigde. Aan Maastricht werd dadelijk alles besteed, wat maar mogelijk was, om in die gebreken, welke *Vauban* bij deszelfs belegering had opgemerkt, te voorzien. Deze vesting, Maseijk en Grave waren de eenige welke de Franschen nog hadden kunnen behouden; en in de laatste vesting bragten zij bijna al de oorlogs-behoefden en levensmiddelen der ontruimde vestingen, benevens het overschot der schattingen en plunderingen, waarmede zij, gedurende hun verblijf in Holland en den aanmarsch naar Grave, de inwoners geteisterd hadden.

Chamilly, vermaard door zijne daden in Portugal en in de belegering van *Candia*, verdedigde deze vesting

(1) Sommigen beweren dat *Coehoorn* in deze vesting is gewond geworden.

(1674) met ruim 4000 man, en nam twee ingenieur-officieren, *de Belleville* en *de Saxis*, bij zich. De onder *Rabenhaupt*, beroemd door zijne verdediging van *Groeningen* en het verrassen van *Coevorden*, in het vorige jaar, vergenoegde zich voorloopig, Grave alleen ingesloten te houden, ten einde de strooperijen, zoo veel hem doenbaar was, te beletten, als zich nog te zwak gevoelende, om tegen eenen zoo magtigen en van alles rijk voorzien verdediger iets te ondernemen. *Chamilly* die echter spoedig eene belegering te gemoet zag, versterkte zich op alle mogelijke wijzen, en liet de werken in eenen meer volmaakt staat van tegenweer brengen, beplantende de de wallen met een ontzaggelijk aantal vuurmonden; het aanleggen van geblindeerde magazijnen, galerijen in de terre-pleinen en onder de aarden wallen, tot berging van buskruid, krijgs- en levensbehoefden, waren zijne eerste werkzaamheden; de bedekte weg werd met eene dubbele rij palissaden voorzien; de dijken en naauwe toegangen werden met fougassen, Vriesche ruiters, fraisen, piketteringen en andere hinderpalen gewapend; op de rivier de Maas liet hij eene schipbrug slaan, gedeeltelijk uit medegevoerde koperen pontons bestaande; almede werden van eenige oude vaartuigen twee zoogenaamde vlottende redouten of batterijen vervaardigd; geene middelen noch kosten werden gespaard om al de naderings-wegen van deze, door hare ligging, reeds zoo sterke vesting tegen de sapperingen te wapenen (2).

De Prins van *Oranje* zijne tegenwoordigheid voor Grave noodig achtende, kwam *Rabenhaupt* te hulp snellen.

Coehoorn was in de maand Augustus voor Grave terug gekeerd, na den bloedigen veldslag bij *Sennef* te hebben bijgewoond.

Bij de aannadering, tot aan de voorgracht, liet hij, door eene menigte bevorens verzamelde drooge bies- en takkebosschen, met veel spoed eenige bruggen vervaardigen, en hoewel zijn voornemen alleen was, om zich op het glacis vast te zetten en aldaar eene bekrooning naar de regels uit te voeren, werden de aanvallers door zijne tegenwoordigheid dermate aangevuurd, dat zij zich grootendeels op hunne vijanden in den bedekten weg wierpen, springende over de eerste rij palissaden, aan den voet van het binnen-talud der borstwering des bedekten wegs geplant, doch de tweede rij, op 5 passen van de eerste, nagenoeg aan den voet van het banket, niet zoo spoedig kunnende omverhakken en overkomen, had er eene verschrikkelijke slagting plaats.

(2) 's Hertogenbosch had zich door middel der gestelde inundatiën gered. *Chamilly* vond nogtans het middel, om, gedurende deze belegering, met Maastricht en Maseijk waar de graaf *d'Es-trades* kommandeerde in gemeenschap te blijven.

Buiten een groot verlies, 't welk de belegerde reeds aan manschappen en infanterie-officiëren had ondergaan, verloor hij ook de beide zoo evengenoomde ingenieurs *de Saxis* en *de Belleville*; waardoor *Chamilly* nog slechts maar alleen door *de Beaumont*, die iets of wat van de ingenieur-wetenschap verstond en neef van *de Saxis* was, ondersteund werd (1).

Coehoorn zette zich wederom aan het hoofd eens tweeden aanvals, deed de manschappen het glacis behouden, dat zij ook dadelijk be kroonden. Hij maakte nu voor het eerst van zijne draagbare kleine hand-mortiertjes gebruik, waardoor hij den belegerde niet alleen gedurig uit den bedekten weg en achter de palissaden verdreef, maar ook werd deze in de verder afgelegene terre-pleinen, waar men hem met den gewonen worp der hand-grenaten niet konde bereiken, onophoudelijk geteisterd. Hierna raadde *Coehoorn* aan, hetgeen ook werkelijk geschiedde, om op die plaatsen eenige batterijen voor zwaar geschut op te werpen, van waar men de belegerden het best *de revers* kon nemen; hij deed almede eenige batterijen voor verticale vuren op de terre-pleins der werken met een convergerend vuur werken, hetgeen aan dezelve zoo veel schade toebragt, dat de bezetting, op bevel van *Lodewijk XIV*, onder eene zeer eervolle kapitulatie en na eene heldhaftige verdediging van omtrent 4 maanden, zich overgaf (2).

Coehoorn had zich, door zijne talenten en door zijne dapperheid, in den bloedigen veldslag van Sennel, zoo beroemd gemaakt, dat hij, door prins *Hendrik Casimir*, tot kolonel van de beide bataillons Nassau-Vriesland werd bevorderd. Hoewel *Condé* bij dezen veldslag een veel talrijker leger aanvoerde en eene voordeeliger stelling had, bleef de overwinning onbeslist. *Coehoorn* had met zijne dapperen aan het hevigste van het gevecht, 't welk van 's morgens 7 tot 's avonds 10 uren duurde, deel genomen;

(1) De ongelukkige *du Pas*, gewezen gouverneur van Naarden, van wien men eene hardnekkiger defensie verlangd had, werd in deze vesting gevangen gehouden. *Chamilly* had hem, wegens zijne anderzins bekende kloekheid, reeds zijne vrijheid, zijne eer en wapenen terug gegeven, en hij wilde zich deze weldaad door uitstekende daden waardig maken. Van *Chamilly* het bevel over eenen uitval bekomen hebbende, deed hij wonderen van dapperheid, doch moest er het leven laten.

(2) Gedurende dit beleg, had *Coehoorn* aan den Prins van *Oranje* aangeboden, om de stad dadelijk te veroveren, wanneer men hem hiertoe een bataillon afstond; waarmede hij plotselings de Maas wilde overtrekken, door middel van een daartoe vervaardigd vlot of eenig ander vaartuig, om eene reeds bestaande groote bres, in een der bastions aan de zwakke rivier-zijde, te beklimmen, waarvan de toegang alleen door deze alhier niet zeer breede rivier belet werd; doch deze voorslag werd niet aangenomen.

ook telde men, des anderen daags, in eenen omvang van 2 uren, niet minder dan 27,000 dooden. Het is waar dat *Coehoorn* het zich ten sterkste aantrok, dat men de, sedert meer dan een jaar, aan hem gedane belofte niet had vervuld, van hem namelijk het bevel over de beide bataillons te schenken; doch dat *Coehoorn* zich door deze ontmoedigende handelwijze zoude hebben kunnen laten wegslepen, om aan *Chamilly*, die toenmaals gouverneur van Oudenaerde was, in 1675 zijne diensten aan te bieden, zoo als men dit bij *Allent*, in zijne *Hist. du corps du genie* pag. 129, leest, is wel zeer onwaarschijnlijk. Veel eer zal *Chamilly*, welke *Coehoorn's* verdiensten het beste wist te waarderen, hem daartoe hebben uitgenoodigd; want het is genoegzaam bekend, hoe veel moeite en aanbiddingen *Lodewijk XIV* naderhand vruchteloos heeft aangewend, om hem in zijne dienst te doen overgaan. *Coehoorn* beminde te zeer zijn vaderland, om ten gevolge der miskenningen en beledigingen van eenige zijner opgeblazene chefs omtrent zijne verdiensten en karakter, zich daarvoor aan hetzelfde te willen wreken. De gedragingen en handelingen van krijgs-bevelhebbers, die uit heerschzucht, egoïsmus of afgunst, de ontwikkeling en den voortgang van sluimerende talenten eenen geheimen slagboom in den weg stellen, moeten deze laatsten steeds vroeg of laat hunne magteloosheid doen gevoelen, en ook met opzigt tot *Coehoorn* ondervonden zij slechts eene algemeene afkeuring.

Terwijl de maarschalk *Créqui*, te Consarbruch, werd geslagen, en ook Trier, niettegenstaande eene dappere verdediging, verloor, moesten *Condé* en *Luxembourg* in Vlaanderen van alle aanvallen afzien, en bevonden zich aldaar meer dan eens in vrij netelige omstandigheden.

Lodewijk het voornemen opschortende (1675) om Spaansch-Vlaanderen te veroveren, vergenoegde zich vooreerst om zijne staten in Artois en Fransch-Vlaanderen, ingevolge zijne geliefkoosde spreuk, *eenigzins te ronden*; waartoe hij eene driedubbele keten van vestingen bezigde, die zich van af de zee tot aan de Schelde uitstreckte, en waarvan de grens-vestingen door Furnes, Yperen, Meneu, Doornik en *Condé* bepaald werden. Nogtans moesten daartoe bevorens de vestingen *Condé*, *Bouchain* en *Aire* terug genomen worden, waarin door de verbondenen slechts zwakke bezettingen waren achter gelaten. De beide eerste plaatsen werden door *Lodewijk* zelven belegerd, waarbij hij niet minder dan vijf maarschalcken ter zijner ondersteuning om zich verzamelde; namelijk: *de Schomberg*, *de Lorge*, *d'Humières*, *de Créqui* en *de la Feuillade* (3). *Condé* en *Bouchain* moesten voor eene zoo

(3) De prins van *Condé* had, wegens zijne hooge jaren, de rust gekozen, en *Turenne* was den 22sten Julij 1675 tegen *Mon-*

grootte overmagt weldra bezwijken. De Prins *van Oranje* deed inmiddels de bezetting van Kamerrijk versterken, om niet eveneens in handen van het zoo talrijk Fransch leger te vallen. *Louvois* belegerde Aire, waarin hij door *Vauban* ondersteund en welke aldaar op nieuw gewond werd. Inmiddels trachte de Prins *van Oranje* den Franschen Maastricht te ontnemen (1676); waarin zich de dappere *Calvo*, *Choisi* en andere beroemde mannen bevonden (1). De Prins had hier niet alleen eene sterke vesting te belegeren, aan welke men sedert twee jaren niets gespaard had, om dezelve in eenen behoorlijken staat van tegenweer te brengen, en waarin zich eene talrijke bezetting, bestaande uit het puik van het Fransche leger, bevond (2); maar hij zag ook weldra den maarschalk *van Schomberg* met een leger van ruim 40,000 man op hem aannaderen, (want Aire had zich intusschen moeten overgeven); waardoor hij gedurende de belegering in den rug zoude zijn genomen, had men niet spoedig het beleg opgebroken, hetgeen met de meeste orde plaats had; terwijl tevens de Prins *van Oranje*, door eene schoone beweging, het talrijke legerkorps *van Schomberg* afsneed en hem ten strijde uitdaagde; doch *Schomberg* vond het geenzins raadzaam aan deze uitnoodiging te voldoen, en rekende zich gelukkig, langs bedekte wegen en bosschen, zelfs met eenig verlies, de vesting Charleroi wederom te kunnen bereiken.

Hoe ongelukkig de onderneming van den Prins *van Oranje* op Maastricht, door de bijkomende omstandigheden, nitviel, blijft het echter twijfelachtig, of het de verdedigers dan wel de aanvallers waren, welke zich het meest met roem bedekten; want ofschoon deze vesting, door het aanrukken en de nabijheid van *Schomberg* tegen nieuwe stormen werd bevrijd, had zij het, naar het algemeen gevoelen, niet lang meer kunnen uithouden, wyl de wallen reeds naar puinhoopen geleken. Wat de schikking der aanvallings-werken betreft, deze althans waren niet minder doelmatig, dan die welke de Franschen aldaar twee jaar vroeger bezigden; doch de plaats gehad hebbende verbeteringen aan de vestingwerken, eene *seuouli*, bij Saszbach aan den Rijn, gesneuveld. De Franschen kregen bij Altenheim eenen hevigen schok, en rekenden zich gelukkig de overzijde van den Rijn te hebben kunnen bereiken.

(1) *Calvo* voerde het bevel in plaats van *Estrades*, welke door *Lodewijk* als onderhandelaar naar Nijmegen was gezonden.

Hij was kavallerie-generaal, en zich weinig voor eene kunstige verdediging bekwaam rekenende, verzamelde hij zijne officieren en sprak hen aldus aan: « Messieurs, je me connais peu dans l'art de la défense; vous m'y assisterez. De quoi je puis vous assurer, c'est de ne jamais me rendre. »

(2) De bezetting bestond uit ruim 4500 man infanterie, eene talrijke artillerie en 3 regimenten kavallerie.

sterkere bezetting, van alle krijgs- en levensmiddelen ten ruimste voorzien, de korte tijd waarover de Prins *van Oranje* nog te beschikken had, en zijne netelige stelling tusschen twee magtige vijanden, waren onoverkomenlijke hinderpalen. Hier zag men nogtans eene heldendaad, waarvan geene belegering, zoo ik meen, eene weêrgade opleverde. De soldaten des Prinsen *van Oranje* waren door de gedurige stormen op de verschanste bressen der vestingwerken, (welke met overhaasting, wegens het aanrukken des vijands, moesten volbragt worden) zoodanig vermoeid en met wonden bedekt, dat zulks schrik en afschuw onder de overige aanvallers begon te verwekken en ook het hart van hunne bevelhebbers zoo zeer trof, dat deze, waaronder ook *Coehoorn* zich bevond, zich verzamelden, ieder het schietgeweer van hunne magtelooze en uitgeputte soldaten overnam, waarmede zij stout en met fierheid, onder aanvoering van hunnen dapperen Prins, op het midden van den dag, en als wanneer de verdedigers hierop het minste verdacht waren, eene bres van het hoornwerk begonnen te bestormen; doch de sterke omschansing, gepaard met ontelbare hindernissen, welke hun alhier tegengesteld werden (waaronder voornamelijk de bijzonderheid, dat de belegerden, nog kort voor dezen storm, de gracht voor de bres met water hadden doen aavullen) maakte deze laatste poging vruchteloos.

De Prins *van Oranje* werd in de loopgraven door een gewerschot gewond, doch stond niet toe, dat men hem van daar vervoerde; liet, zich-zelfen als het ware vergetende, op de plaats zelve zich verbinden, en koos in het midden der loopgraven zijne legerstede, om zijne soldaten des te meer aan te moedigen in het voort zetten hunner aanvallings-werken.

Men trachte inmiddels de geleden verliezen door aanwerving te herstellen, en onderwees de troepen in de tactiek, vooral in eene vlugge en doelmatige behandeling van het schietgeweer. *Coehoorn* behartigde de artillerie, voor zoo veel zijn rustloos leven toeliet.

Intusschen woedde de oorlog aan alle zijden. Philipsburg moest zich den 17den September 1676 aan prins *Karel van Lotharingen* overgeven. Doch het volgende jaar verloor men aan de andere zijde Bouillon, Valenciennes, Kamerrijk, St. Omer, St. Guillain en Friburg; welke plaatsen zich, wegens hare zwakke bezettingen, en nog meer uit gebrek aan krijgs- en levensmiddelen, aan *Lodewijk*, onder eervolle en voordeelige voorwaarden, overgaven. In dien tijd was het *Coehoorn* wederom vergund, zich met roem te bedekken in de bloedige gevechten, welke den 14den November 1677, bij Cassel, tegen den hertog *van Orleans*, voorvielen.

De stad Gend, met een zwak garnizoen en bijna open-

liggende wallen, moest zich weldra aan *Lodewijk* overgeven, hetgeen ook Leew en Yperen te beurt viel; Bergen in Henegouwen, aan welks zwakke bezetting de Prins van Oranje vruchteloos eenigen onderstand trachtte te bezorgen, bood desnietteenstaande eenen dapperen weerstand aan *Montal* en *Guincy*, die deze vesting belegerden.

Had *Coehoorn* reeds ongemeene blijken van moed en dapperheid in de veldslagen van Sennel en Cassel gegeven, niet minder schitterde hij in den veldslag van Saint-Denys, welke in 1678 tusschen den Prins van Oranje en den maarschalk de *Luxembourg* voorviel, en waarvan zich deze beide veldheeren de zege betwisteden. Het wapen der artillerie had bij deze gelukkige gevechten groote nadeelen ondergaan. *Coehoorn* raadde steeds eene uitbreiding aan, waaraan echter met traagheid werd beantwoord; nogtans werd *Hendrik IJssel* gelast, om onder deszelfs kommando, welke veel geleden had, nog 80 konstapels aan te werven.

Den 10den Augustus 1678 werd te Nijmegen de vrede gesloten, waarbij Holland niet het minste verloor; want Charleroi, Ath, Binche, Oudenaerde, Kortrijk, Gend, Leew, Maastricht en Limburg werden terug gegeven; alleen stond men St. Gislain af, onder voorwaarde de vestingwerken dadelijk te slechten. Doch Spanje moest aan Frankrijk het graafschap Bourgogne (*Franche-Comté*) met 16 Nederlandsche plaatsen afstaan; nogtans mede onder voorwaarde van bij verscheidene de vestingwerken te sloopen; alleen werd hun Puyserda, in Spanje, terug gegeven, hetwelk den Franschen het vorige jaar geene geringe opofferingen ter verovering gekost had.

Oostenrijk en Duitschland sloten den vrede den 5den Februarij 1679, waarbij Frankrijk Friburg en Nanci behield, maar Philipsburg terug gaf.

Dan de onbepaalde heerschzucht van *Lodewijk* gedoogde niet, hier zijn plan tot vergrooting of ronding des rijks, te staken, en de vrede van Nijmegen bragt slechts eenen voorbijgaanden toestand van rust te weeg. De eerste der hiertoe aanleidende oorzaken was, dat, bij de laatste verdragen, van verscheidene plaatsen, welke met derzelver onderhoorigheden aan Frankrijk waren afgestaan, geene grenzen van deze laatste waren bepaald geworden.

Het gemis der vrije rijkstad Straatsburg, wegens hare belangrijke positie, betrekkelijk de strategische operatiën der Oostenrijkers aan den Rijn, lag *Lodewijk* te zwaar op het hart, en ofschoon deze vesting geenszins in de zoo evengenoemde categorie behoorde, liet hij dezelve, zonder eene formeele oorlogs-verklaring en geheel in stilte, door zoo vele troepen omsingelen, dat deze gewichtige plaats op de eerste opeisching zich zonder eenigen belangrijken tegenweer den 20sten September 1681 moest overgeven;

wordende mede dadelijk door *Vauban* versterkt. Homburg en Binche nam hij mede op nieuw; doch zijne onderneming op Luxemburg (1682) mislukte, waar hij tot eenen spoedigen aftogt gedwongen werd.

Het was in de jaren van 1678—1683, dat men die ontzaglijke keten van vestingen zag herrijzen. Inderdaad gaat het alle verbeelding te boven, hoe men in eenen zoo korten tijd, een dergelijk reuzenwerk heeft kunnen volbrengen. Dan, welligt heeft hier de te groote overijling voor het nageslacht niet die gunstige gevolgen gehad, welke zich de edele *Vauban* voorstelde; want naderhand bevonden niet alleen vele krijgskenners, maar *Vauban* zelf, dat het grootste gedeelte dezer vestingen een voor den staat bijna nuttelooze last was; ter zake hunner weinige kracht naar de dagelijks meer en meer verbeterde wijze van aanval. Hoewel *Vauban* het talent bezat, om zich van de voordeelen te bedienen, welke de natuur of het omvangs-terrein voor de verdediging aanbod, waren de meeste vestingen zoodanig gelegen, dat hunne kracht grootendeels en alleen op de geheel door kunst bereide defensie-middelen moest aan komen, dat is, op eene geestige inrigting en leiding der vesting-werken, en hunne onderlinge of samenstellende deelen, in overeenkomst met de vordering der aanvallingswapenen. Hier zag men te laat, dat het door *Vauban* gekozen model, 't welk op eene slaafsche en een-toonige wijze, overal bij den opbouw van dit verbazend getal van vestingen gevolgd werd, in geen deele voldeed, en dat vele dezer vestingen slechts voor eene weinig beduidende en geenszins aan het oogmerk voldoende verdediging bestand waren, zoo als de ondervinding dit met dure lessen, ook naderhand, ten volle bevestigd heeft.

Terwijl men destijds hemelhoog alle de werken en veranderingen van *Lodewijk* verhief, werd er ook geen lof gespaard aan de uitvoerders van een zoo verheven ontwerp, waaraan meer dan 40 ingenieurs deel namen; nogtans waren er verscheidene onder dit getal, welke voor en gedurende den opbouw aanmerkten, dat het gekozene model geenszins met het gezegde van *Vauban* strookte, namelijk: « Dat de constructie der vesting-werken, in « overeenstemming met de vordering des aanvals moest « plaats hebben; dewijl deze laatste daarvan de gedaante « en eigenschappen voorschrijft. » Immers het kanon had reeds de oude methode, wegens het gebruiken der mijnen tot het bres schieten, vervangen, en het was dus klaar, dat men de bekleedings-muren niet reeds van verre aan het gezicht des vijands moest bloot stellen, die dezelve reeds meerendeels had doen beuken, alvorens het glacis te naderen; verders viel het ook dadelijk als een groot gebrek in het oog, dat de meeste dezer vestingen onder het bereik van het steeds overmagtige vijandelijke geschut

werden beheerscht en beschouwd; de voorliggende werken waren zoo uitgebreid en van eenen zoo massiven aanleg, dat de vijand dezelve, zonder veel opoffering, dadelijk veroverde en zich alsdan van en uit dezelve, als van uit eene tweede vesting, tegen de belegerde bediende.

Coehoorn zag alles met de meeste oplettendheid en kalmte aan, en dacht gewis bij zich-zelven: zie daar menig millioen op eene doellooze wijze besteed! Ook bleek het, toen alles ten einde was gebragt, dat de meest ervaren ingenieurs, zoo in Frankrijk als elders, in deze werken geenszins dien stempel van schrandrheid en vernuft aantroffen, welken men zich bevorens had voorgesteld, en in welke verwachting men ook niet zoude zijn teleur gesteld, wanneer er reeds toenmaals een comité van fortificatiën had bestaan.

In het jaar 1680 bestond er een twist tusschen *Coehoorn* en zekeren *Louis Paën*, omtrent het versterken eens vijfhoek. Het was eigenlijk slechts eene weddenschap, welken tusschen beiden, in tegenwoordigheid van den luitenant-kolonel *André*, plaats greep, om te weten, wie de beste versterking, door deskundigen te beoordeelen, op den vijfhoek konde voordragen; wordende deze vijfhoek door *Paën* gekozen, hoewel *Coehoorn* zegt: « dat de lezer zich niet moet voorstellen, dat er meer « bekwaamheid in den vijfhoek gelegen ware, dan in « andere figuren.» Integendeel oordeelt hij, dat de vijfhoek een van de minste is, tot de versterking dienstig; maar dat de zevenhoek en verdere veelhoeken veel bekwaamer zijn tot eene meer sterke bevestiging. Men vindt eene korte beschrijving daarvan in een ontwerp van *Coehoorn* tot verbetering van de stad Coevorden, hetwelk gedrukt is, in de door denzelfden in 1682 uitgegevene *Versterkinge des Vijfhoek*s met alle zijne buiten-werken, te Leeuwarden. De nieuwe denkbeelden van *Coehoorn* werden hevig bestreden (1); nogtans bevatte zijn werk, buiten de aangeroerde twist, zoodanige grondbeginselen, dat zulks bij alle kundige beoordeelaars (en in aanmerking genomen de destijds nog weinig volmaakte wijze van aanval en verdediging) een altoos durend gedenkteeken zij-

(1) Van daar de navolgende werken:

a. *Architectura Militaris*, waarbij de Versterking des Vijfhoek van de heer Overste *M. van Coehoorn* wordt verbrooken, etc., opgesteld sonder naam van een liefhebber derselven en van andere konsten. Fol. Leeuwarden 1682.

b. *Louis Paën*, alle werken, fol., Leeuwarden, 1684.

c. *M. van Coehoorn*, wederlegginge der *Architectura Militaris*, onlangs uitgegeven door een auteur zonder naam; waarin de attaque van den Ingenieur en Capiteijn *Paën* wordt afgewezen, 8° Leeuwarden 1683. Hoe overtuigend *Coehoorn* in dit werk zijne tegenpartij van deszelfs dwalingen overtuigde, werd er nogtans wederom een boek tegen geschreven, getiteld: *Verdediggingh van de Architectura Militaris* tegen *M. van Coehoorn*, fol. Leeuwarden 1683.

ner bedrevenheid zal opleveren; ten blijkbaren bewijze strekkende, dat er in het stuk van versterkingen, tot dien tijd toe, nog nooit iets was uitgedacht, dat met zijne manier konde vergeleken worden.

Dat *Coehoorn* de bevestiging uit een geheel ander oogpunt als de ingenieurs van dien tijd beschouwde, haarde veel tijd en afgunst. Dit schrikte hem echter niet af, om de weinige rustige uren die hij over had, aan de verbetering van den vestingbouw te wijden. Dikwerf ziet men de waarheid, de verdiensten en den roem beneveld, doch zij herschijnen dan ook later met des te meer glans.

Desniettemin moeten wij hier de waarheid hulde doen; want hoewel *Coehoorn* bij deze geschillen veelal zegevierde, wees men hem echter wel degelijk eenige gebreken aan; maar ook ten allen tijde heeft de twist tusschen ingenieurs het goede en nadeelige der onderscheidene bestaande tracés leeren kennen, en heeft men eens hierdoor eenige onwederlegbare gebreken ontdekt, zoo tracht men dezelve bij een volgend ontwerp te vermijden. Dit voorvallene leert ons dus, dat men destijds de zaak wel waardig achtte om dezelve bevorens te bepleiten. Op zulk eene wijze waarborgt men zich ook tegen alle overijling en ligtvaardigheid, waardoor 's Lands schatten op eene wijze besteed worden, dat men zich naderhand geen zelfsverwijt hebbe te doen; waartegen men zich het beste kan waarborgen, door het oordeel der meerderheid alvorens in te roepen, en zich nimmer aan een zelfde versterkingsstelsel, voor alle plaatsen als onfeilbaar, vast te houden.

Coehoorn wist zich de wijze raadgevingen van ervaren mannen, die hem omringden, in zijne eigene ontwerpen ten nutte te maken, en bij zijne inspectiën en visitatiën, welke het aanleggen van nieuwe vesting-werken of aanzienlijke verbeteringen ten doel hadden, werden hem, op eigen verzoek, steeds 3 à 4 ingenieurs als adviseurs toegevoegd (2).

Coehoorn zegt ons ook, dat men, om zich in den vestingbouw te volmaken, vooral geen vijand van tegenpreken zijn moet; waartoe hij ons, in de voorrede van zijne *Nieuwe Vestingbouw*, twee voorbeelden aanhaalt.

Hervatten wij den afgebroken draad der merkwaardigste krijgskundige gebeurtenissen van dien tijd.

Frankrijk verloor intusschen twee groote mannen, namelijk den ridder *Clerville* en *Colbert*, en sedert daalde deszelfs politiek en militair belang wederom even spoedig, als het zich, onder het bestuur van dezen laatsten, wijzen minister, verheven had.

In 1682 tuchtigde *Lodewijk* de Afrikaansche rooverstaten; latende Algiers door *Duquesne* en *Renau*, met

(2) Gelijk men dit onder anderen bij zijne belangrijke inspectiën in 1697 en 1698 opmerkt.

de door deze laatste nieuw uitgevondene bombardeer-gal-joten, Leschieten.

Het onbepaalde, dat het vredes-tractaat van Nijmegen had achter gelaten, gaf meer en meer aanleiding tot eenen nieuwen oorlog. *Lodewijk* maakte in de Nederlanden wederom aanspraak op het graafschap Aalst en Gend. Spanje verklaarde hierop den oorlog, den 26sten October 1683. De koning van Polen kwam keizer *Leopold* te hulp, en deed het beleg der Turken tegen Weenen, den 12den September 1683, opbreken; waardoor niet alleen deze hoofdstad, maar het geheele keizerrijk, uit eenen zeer benaauwdten staat werd gered.

Sobieski met de Oostenrijkers vereenigd, sloeg de Turken den 7den en 9den October daaraanvolgende, en dwong hen zich wederom binnen hunne landpalen te be-geven. *Lodewijk* belegerde Kortrijk, welke vesting zich ook weldra aan hem overgeven moest, dewijl deze plaat naauwelijks den naam eener vesting verdiende. Inmid-dels werd het fort d'Andye vruchteloos door de Span-jaarden gebombardeerd.

Gironne werd door de Franschen, onder den maarschalk *de Belle-Fonds*, eer bij verrassing dan door eenen geregel-den aanval genomen, doch hetzelfde, wat de Engelschen in 1814 te Bergen-op-Zoom ondervonden, viel hun hier te beurt; zelfs verliet men het aanvallings-veld en het geschut. *Lodewijk* kwam Luxemburg (1684) andermaal met den maarschalk *Schomberg* belegeren, zijnde reeds door *Créqui* berend. Het genie van *Vauban* kon alleen deze sterke vesting bedwingen. De prins *van Chimai* deed wonderen van dapperheid; *Vauban* bezigde hier de tranchée-katten; wordende door zestig ingenieurs in deze belegering ondersteund (1).

Het vermaarde mineur-korps, door *Goulon* onderwe-zen, bereidde dadelijk twee wijde bressen.

In het beklimmen derzelve, liet de prins *van Chimai* een detachement kavallerie door de drooge grachten debou-cheren, welke den stormenden vijand in de flank namen en terug dreven (2); doch wegens de menigte bressen moest de bezetting kapituleren; kunnende men de achter-een volgende stormen niet meer afweren. *Vauban* er-

(1) Men kan hieruit nagaan, welke middelen *Vauban* in het belegeren boven *Coehoorn* had, terwijl deze laatste meestal slechts over 4 à 5 ingenieur-officieren kon beschikken..

(2) *Coehoorn* schijnt zich het voorgevallene te Grave en alhier te hebben ten nutte gemaakt, bij het aanraden zijner ruime en breede drooge grachten of wapenplaatsen; waardoor hij zegt: « de voordeelen der natte en drooge grachten te vereenigen; « den stormenden belegeraar zelfs met kavallerie in de flanken « te kunnen nemen, op het oogenblik dat hij de hooge wallen « door de bressen nadert, en hem alzoo te zekerder door infan- « terie in het front terug te drijven »

kende alhier meer en meer, naar het reeds door *Coehoorn* gegeven voorbeeld, dat de mortier met bijzonder voor-deel in den aanval en de verdediging kon gebezigd wor-den; mits bij uitsluiting op vestingwerken gerigt wor-dende. Inderdaad bevond men alhier, dat die werken, welke alleen in de boven-defensie derzelve kracht von-den, en slechts eene geringe binnen-ruimte hadden, al vrij spoedig door den mortier tot zwijgen gebragt werden.

Coehoorn maakte, als aandachtige aanschouwer, deze gebeurtenissen zich ten nutte, en hield zich, in de wei-nige rustige uren welke hem overbleven, bezig met het opstellen van nieuwe versterkings-manieren; waarvan het geheel, zoo wel als de samenstellende deelen, grootendeels van de bevonden gebreken gezuiverd waren.

In het jaar 1685 verscheen het voortreffelijke werk van *Coehoorn*, namelijk: zijne *Nieuwe Vestingbouw* (3); waarin hij zijne drie manieren van versterken aangeeft, met die van aanval voor ieder derzelve; zoo in hare we-derzijdsche sterkten als onkosten met den Franschen toen-maligen vestingbouw vergelijkende.

Coehoorn had te zeer opgemerkt, dat Frankrijk destijds vele Europesche natiën voorlichtte, zoo door de zuivering en volmaking van de taal, door de voortreffelijke instellin-gen voor wetenschappen en kunsten, door het aantal zij-ner uitstekende redevaarders en dichters, en door den hoogen graad van nijverheid en algemeene beschaving; doch wat den vestingbouw betrof, hierin was hunne dwa-ling maar al te zichtbaar, en des te meer vreesde *Coehoorn* dat hunne gebrekkige methoden destijds ook welligt in de Nederlanden zouden doordringen (4); waartegen hij hoofdzakelijk gemeld boek als eene waar-schuwing opstelde, vergelijkende hij zijne drie voor-gestelde manieren, in hare wederzijdsche sterkten en onkosten, met den toenmaligen Franschen vestingbouw, waartoe hij de middelen des aanvals van ieder derzelve omschrijft.

Deze toenmalige Fransche vestingbouw, waartegen *Coehoorn* schreef, was nagenoeg het eerste *Vaubansche* tracée, volgens hetwelk men destijds ook Menen begon te versterken, zoo als hij daarvan, in gemeld werk, de afteekening aangeeft, zijnde nog zelden op eene zoo vol-

(3) NIEUWE VESTINGBOUW op eene natte of lage horizon, welke op drierlei maniere getoont wordt in het fortificeeren der binnen-grootte van de Fransche royale zeshoek, waarin de sterkte der hedendaagsche natte en drooge grachten gevonden wordt; alsmede hoe men tegenswoordig langs eene zee of rivier fortificeert en op wat manier men daar behoort te bouwen; door M. baron van COEHOORN, kolonel, enz. Leeuwarden, in fol. 1685. Dit werk schreef hij op het buitengoed zijns vaders te Bergumer-Looch, en gaf hetzelfde den 10den October van gemeld jaar in druk.

(4) Zie de *Verreede* zijner *Nieuwe Vestingbouw*, pag. 5.

maakte wijze uitgevoerd als dit plan aangeeft, althans niet de van de Italianen overgenomene tenaille, die meestal op eene veel gebrekiger wijze is uitgevoerd, zoo als nog aan de meeste Fransche vestingen te zien is. Dit tracé (waarvan *Coehoorn* even zoo onwraakbaar de menigvuldige gebreken aanwees, als hij er voor de meeste betere in de plaats gaf, niet alleen door zijne drie voorgestelde methoden, zoo als vele ingenieurs denken, maar ook in het algemeen door zijne betere grondbeginselen) werd toenmaals als eene eigene vinding beschouwd; en nog noemt *Noizet St. Paul* hetzelfde *le 4eime Tracé Français*, hoewel *Speckle* reeds, in 1589, in zijne *Architecture von Festungen*, enz., in de platen 8 en 11, op zeer weinig na een zelfde methode voordroeg; terwijl de geringe daaraan toegebragte verbeteringen niet eens van eigene vinding waren.

Coehoorn trachtte eerst goede grondbeginselen daar te stellen, en rigtte hierna het tracé en relief zijner vestingwerken. Hij baande zich eenen nieuwen weg, welken hij het eerst durfde betreden, en zonder eene verkeerde gehechtheid aan vele zwakke grondbeginselen en dwalingen zijner voorgangers, verliet hij stellingen welke hem gebrekking toeschenen, en verving dezelve door geheel nieuwe, op eenen meer beproefden en beteren grond besturende.

Het behoorlijk flankeren en dekken was bij hem een eerste vereischte. In zijne versterkings-manieren leerde hij al dadelijk het vermijden der schuinsche defensie (*defense oblique*); trachtende zijne werken door loodregte vuren te verdedigen, waardoor de kapitalen eene krachtiger defensie bekomen.

Ook naderhand hebben de bekwaamste ingenieurs dit beginsel van hem overgenomen (1); verder merkt hij zeer

(1) *Coehoorn* zegt bovendien: « dat die verdediging boven alle anderen den voorrang verdient, waarin de krijgsknechten de natuur als leidvrouw volgen; dat het uit dien hoofde noodzakelijk zij, de werken zoo in te rigten, dat hunne verlengde face's met die der naast gelegene werken, welke ter hunner bescherming dienen, rechte hoeken maken; dat men derhalve zulk eene gedaante aan zijne buitenwerken te geven hebbe, als het beste geschikt zij, om met het daarop geplaatste geschut, het veld in het verlengde der kapitalen met de meeste kracht te beschieten; dat de belegeraar niets hinderlijker is, dan dat hij, op wat plaats het oock zijn moge, uit verscheidene deelen der vestingwerken gezien kan worden, en geduyig aan een dubbel kruisvuur, ter bewame dragt, zij bloot gesteld; dat de vijand, tot welk werk hij ook trachtte te naderen, uit vele naast gelegene werken, met eene grootere menigte van kanon hevighlyk kan beschoten worden, dan het hem mogelijk is op de plaats van den aanval te gebruiken; dat de vestingwerken voor des te sterker te houden zijn, naarmate er eene goede gemeenschap en bewame

juist op, dat, aangezien de mortier de vestingwerken van eene geringe en benaauwde binnen-ruimte, spoedig tot zwijgen brengt, men de vestingwerken van zoo groot eene ruimte moet maken, dat de soldaten, met hunne krijgsgereedschappen en alles wat er verder tot de verdediging vereischt wordt, geen gevaar mogen loopen, van wegens de engte der plaatsen verloren te gaan; van daar zijne fraaije, ruime en verder vooruit springende ravelijnen, welke alle ingenieurs naderhand hebben overgenomen, en waarvan *Vauban*, op het laatst van zijn leven, in eenige fronten van Rijssel, Straatsburg, enz., voordeel schijnt getrokken te hebben. Hij leert, zijn geschut beter te dekken, door het breken der anderzins te lange regtlignige veldwaarts keerende kruinen, tegen de enfilade schoten; verhoogende de saillanteu door bonnetten, waardoor de artillerie dicht achter deze brekingen op de verlaagde gedeelten minder bloot gesteld is.

Coehoorn leerde nog, dat, hoe minder veelhoeks-zijden, hoe minder goede versterking, en merkt te regt op, dat men, om eene krachtige versterking te hebben, althans op de fronten van aanval, de bastions in hunne keelen door voorloopige of permanente-verschansingen moet wapenen, gelijktijdig met den opbouw van het bastion uit te voeren. De destijds niet gedekte bekleedings-muren, leert hij aan het vijandelijk geschut onttrekken; kunnen de men daarin geene bressen aanbrengen, dan na de bekrooning des bedekten wegs te hebben volbragt. De flanken leert hij zoo groot mogelijk te verordenen, en haar geschut, met het geven eener kromlignige buiging, door het beter dekken des schouder-hoeks tegen het demonteren en tegen de kruis-vuren te wapenen, ten einde dezelve tot op het laatste oogenblik te kunnen behouden; ook zegt hij, dat zijne aldus gebogen flanken, als slechts uit één punt der contre-batterij op de ware dikte kunvende worden getroffen, en de overige schoten schuins inborende zijnde, deze bouw sterker dan de regte te achten is. De hoorn- en kroonwerken, alsmede de gedetacheerde lunetten, noemt hij *onnutte meubelen*, meer den aanval dan de verdediging begunstigende, en geeft den voorrang aan eene krachtige geconcentreerde verdediging. Hij leert den aanvaller de benoodigde aarde voor zijne logementen benemen, leerende de buitenwerken en het glacis met worp-geschut te verdedigen; hij geeft aan het relief, voor die gronden waarop hij het voorschrijft, eene veel betere evenredigheid dan men tot nog toe gedaan had; gebruikt in de bedekte wegen kunstige palissaden, waardoor men de gedurige uitvallen begunstigd, en zich bij het vervolgen des vijands spoedig dekt; merkt het voorbereide verschansingen bestaan. (Zie *N. Ypeij*, Gedenkschrift.)

nuttige gebruik der gecreneleerde galerijen op, tot eene rugsche defensie; ook wijst hij aan hoe men de revétements, op tweederlei wijzen, door gewelven tegen het bresschieten kan versterken, het nut der bedekte of gekazematteerde vuren, en leert eindelijk, hoe men door deze laatste en door de ruime vergader- of wapen-plaatsen en eene menigte chicanes, het tracé tot eene stoute en voetstapsche verdediging kan toebereiden.

Een werk 't welk dergelijke grondbeginselen in zich bevatte, was ook weldra in vreemde talen overgebracht, en werd meer en meer als een meesterstuk bewonderd.

(Het vervolg hierna.)

INVALLENDE DENKBEELDEN

OVER DE BEVORDERING (*AVANCEMENT*) EN HET

VERBETEREN VAN DEN TOESTAND DES GEPENSIONEERDEN OFFICIERS.

Je ne donne pas oet avis comme bon, mais
comme mien.

Montaigne.

Het zal wel niet noodig zijn, bij de ontwikkeling onzer denkbeelden over het hierboven opgegeven onderwerp, in het breede te ontvouwen, dat hetzelfde in verband staat met het hoofd-denkbeeld der onderhouding van een goed, en voor deszelfs wezenlijke bestemming in allen deele geschikt *staand leger*. Wij achten het nog minder noodig, de noodzakelijkheid der staande legers, als *kern* voor de thans gebruikelijke volks-wapeningen, te betoogen; dewijl de ondervinding hier voor ons optreedt, en met hare onwederlegbare bewijs-gronden aan de tegenstrevers van dit *noodzakelijk kwaad* in de staats-huishouding van een onafhankelijk volk, het stilzwijgen oplegt. Overigens is er over beide deze onderwerpen veel gezegd en welligt nog meer gedacht; terwijl bekwame mannen, aan de hand der ervaring geleid, de vruchten hunner langdurige overdenking, over de middelen, om een *staand leger* naar de behoefte van het werkdadig oorlogsleven te onderhouden, aan den toets der openbare meening hebben onderworpen. Eerst in de laatste tijden heeft men echter meer bepaaldelijk gaan denken over eene der hoofd-middelen, ter bereiking van het voorgestelde en zoo zeer gewenschte doel, namelijk, om een *staand leger*, ingerigt naar de krachten van het volk, deszelfs hoofdbronnen van bestaan, en naar de geographische ligging en staatkundige betrekkingen van het land, dat hetzelfde te verdedigen heeft, ten allen tijde *strijdvaardig* te hebben. Eene dier hoofd-middelen was de voorziening in het lot der officieren, welke, hetzij door eervolle wonden, of

door ziekten en ongemakken ten gevolge der vermoesjensissen en ontberingen van het oorlogs-leven, hetzij door hooge jaren en verzwakte levens-krachten, niet meer in staat zijn datgene te verrigten, wat de werkdadige veld-dienst van hen kan vergen; en wat het Vaderland verwacht van mannen, die den degen voeren voor de eer en de regten van den staat, en het onafhankelijk volksbestaan. Nog onlangs maakte dit onderwerp een voorwerp van beraadslaging uit, bij het grondwettig staats-ligchaam van eene der groote mogendheden van ons werelddeel. Daarbij werd als grondstelling aangenomen, dat men van het staande leger, strijdende voor de eer, de regten en de onafhankelijkheid van den staat, dan eerst alles goeds konde verwachten, wanneer deszelfs zamenstelling en beheer beantwoordde aan het doel dat men bereiken wilde, wanneer het met geestdrift voor de bestaande orde van zaken bezielde was, en een gepaste najver (*emulatie*) bij alle rangen der militaire hiërarchie heerschte; maar vooral, wanneer het kader bezet was door mannen met kunde en verstand begaafd, met dienst-ijver vervuld en gehard tegen alle ongemakken van het krijgsmans-leven; in een woord, wier zedelijk en fysiek gehalte aan hunne bestemming beantwoordde; eindelijk werd om tot dat doel te geraken, de noodzakelijkheid betoogd, van door eene milde wet, in het lot dergenen te voorzien, die, om hierboven opgegevene redenen en oorzaken, niet meer in staat zijn om aan die moeilijke vereischten te voldoen. Hoezeer nu ook daár, even als elders, eene gebiedende noodzakelijkheid deze milde voordragt ondersteunde, zoo viel het echter moeilijk dezelve overeen te brengen met het niet minder gebiedende verlangen der wetgevers, om bezuinigingen bij het huishouden van den staat in te voeren; en zoo wel in het land, dat wij als voorbeeld aanhaalden, als elders, en ook bij ons te lande, blijft er nog veel te doen overig in 't belang van degenen, die met eere het zwaard gedragen hebben of nog dragen.

Er bestaan, wel is waar, wetten en besluiten, die het regt op pensioen en het bedrag van hetzelfde regelen; doch wanneer wij voor het onderhavige onderwerp onze aandacht alleen vestigen op hetgeen in dat opzigt ons leger aangaat, dan zou het niet moeilijk zijn te bewijzen, dat het bedrag der pensioenen waarlijk niet in evenredigheid staat met hetgeen men *veertig* jaren van den krijgsmans vergen kan, en nog minder in evenredigheid kan gesteld worden met de pensioenen, die aan de burger-ambtenaren van den Staat, na mindere dienstjaren, worden toegekend.

En is het te ontkennen, dat de overgang uit de werkdadige dienst-betrekking tot die van rust — hoe wenschelijk deze lot-verwisseling voor bejaarde krijgslieden

ook zijn moge — met eene zoo aanzienlijke vermindering van inkomsten gepaard gaat, dat hij, aan wien zulks te beurt valt, zich dikwerf uit *ruims* in zeer *bekrompene* omstandigheden verplaatst ziet. Hoezeer het in iederen leeftijd hard valt zijne middelen van bestaan te zien verminderen, zoo zal dit echter bijzonder grieven in de jaren, dat in bijna alle andere standen en betrekkingen in de maatschappij, de vruchten van een in werkzaamheid doorgebragt leven genoten worden. En kan het dan wel verwondering baren, dat elk officier zoo lang blijft dienen als zijne krachten nog slechts eenigzins strekken kunnen voor het verrigten der gewone dagelijksche dienst; — ofschoon hij de innigste overtuiging heeft, dat zijne hooge jaren of verzwakte lichaams- en zielskrachten hem buiten staat stellen de vermoeyenissen van eenen veldtocht te kunnen doorstaan.

Het noodzakelijk gevolg daarvan valt spoedig in het oog, namelijk, dat sommige korpsen, regimenten of bataillons, door afgeleefde menschen gekommandeerd worden; terwijl degenen, die daartoe, zoo wel door fysiek als moreel, in aanmerking komen, in de mindere rangen blijven weg kwijnen, en slechts enkele van hen, niet voor dat zij zelve reeds oud en grijs geworden zijn, het doelwit van hun geheel leven — den rang van hoofd-officier — bereiken. Het zoude wel de moeite waardig zijn, dat hogere autoriteiten, door kracht van redenering en aanwijzing, het gouvernement van onzen geëerbiedigden Koning betoogden, hoe veel de dienst van Hoogstdenzelven en de wezenlijke belangen van het Vaderland verliezen, door de geestkracht van zoo vele menschen, als het ware, in zich-zelve te doen verteren, bij gebrek aan de mogelijkheid en gelegenheid, om dezelve ten beste van beiden te kunnen aanwenden. Want — om een voorbeeld aan te halen — zal hij, die 20 jaren den rang van kapitein bekleed heeft, en eindelijk in dien van hoofd-officier wordt overgeplaatst, met dezelfde geestkracht en dienst-ijver het bevel over zijn bataillon aanvaarden, die hij in zijnen nieuwen rang zoude medegebragt hebben, wanneer slechts 12 jaren kapitein-grad, hem het vooruitzicht geopend hadden dat de majoors-rang slechts eenen vlugtigen overgang tot hooger graden is? Zal hij, in het eerst veronderstelde geval, van het vorige tot het volgende besluitende, niet moeten gaan denken, dat de nieuwe rang een overgang tot pensioen is, en zal hij zich alzo niet allengskens gaan wennen, aan het gemak en de rust die hem wachtende zijn? En welke nadeelige invloed zulke overgangs-perioden op de dienst, het onderrigt en op de vorming van jongere officieren uitoefenen, behoeft niet in het breede betoogd te worden.

Wij zijn alzo als van zelve afgedaald tot de oorzaken der wonde, waarop wij in het voorbijgaan den vinger

gelegd hebben. Ware nu daarentegen het pensioen zoodanig bepaald, dat de veteraan, bij het verlaten der active dienst, een even onbezorgd als rustig bestaan in den avond van zijn leven konde te gemoet zien, dan zoude hij, bij het verminderen zijner krachten, gaarne uit de loopbaan treden, om den last der pligten, welke de active dienst hem kan opleggen, op sterkere schouders over te dragen. Het avancement, dat nu dikwerf bij enkele korpsen (b. v. bij de infanterie) jaren lang stil staat, zoude, even als het wezenlijke belang van de dienst, daarbij winnen; terwijl aan het beginsel van regt eene wel verdiende hulde zou worden toegebragt, wanneer aan brave mannen, die hun geheel leven aan den Vorst en het Vaderland gewijd hebben, eene toekomst, vrij van zorgen, verzekerd werd.

Dit is voorzeker de fraaije zijde van het tafereel; maar wanneer wij de keerzijde gaan beschouwen, dan valt ons oog op schaduw-trekken, die moeilijk op te helderen zijn. Het lijdt ook geen twijfel, dat onze regering, wier vaderlijke bedoelingen in zoo vele wel gekozene maatregelen doorstralen, de hierboven aangestipte leemten heeft opgemerkt. Deze in eens te verhelpen is welligt ondoenlijk, dewijl de regering ten aanzien der schatplichtigen insgelijks pligten heeft te vervullen, die hare aandacht inroepen. Misschien ware het mogelijk tusschen beider belangen een zeker midden te vinden. Menige nuttige opmerking, vele wenken en doeltreffende inzichten, dit onderwerp betreffende, heeft *Spectator* kunnen aantekenen, die hem wellicht later in staat zullen stellen hierop bij een meer planmatig ontwerp terug te komen, terwijl hij nu slechts de aandacht wil vestigen op twee punten of voorstellen, die hij zijne lezers ter nadere overdenking aanbeveelt.

In de eerste plaats geven wij een bij ons ingekomen ontwerp, ter gemoetkoming in de vaderlijke inzichten van het gouvernement, betrekkelijk het onderhavige onderwerp, in overweging.

De bedoelde voorstellers zijn, namelijk, van meening, dat het doenlijk ware om in het vervolg van tijd, zonder de schatkist buitengewoon te bezwaren, aan den officier, na volbragten diensttijd, boven het bepaald pensioen, nog een vast inkomen te verzekeren. Zij meenden dit te kunnen vinden in *eene goed ingerigte en onder de bescherming en door de regering gewaarborgde Militaire Spaarbank*.

Na eenige gegronde bemerkingen, over de moeilijkheden die de officieren ontmoeten, om ieder voor zich, gedurende een veertigtal jaren, eene soort van *spaarbeurs* te vormen, alsmede over de meer belovende voordeelen van groote kapitalen, doen de voorstellers meer bepaald hunne denkbeelden kennen, in een aangehaald voorbeeld, dat wij hier woordelijk laten volgen.

« Men veronderstelle een officier die 14 jaren dient in de rangen van 1sten en 2den luitenant; 14 jaren in die van kapitein, en eindelijk 12 jaren als hoofd-officier. Wanneer de bedoelde officier nu gedurende de eerste 14 jaren 's jaarlijks in de spaarbank legt *f* 50 (bij maandelijksche pajjementen); in de 14 volgende jaren *f* 100 en in de laatste 12 jaren *f* 200 in het jaar, dan zullen de door hem gestorte gelden in de 40 jaren eene som van *f* 4500 bedragen. Indien nu deze gelden met de interesten, door de zorgen der administratie van de spaarbank, jaarlijks werden belegd, dan zou deze som in het bepaalde tijdverloop — de interesten op 5 per 100 gerekend — tot *f* 6120 aangegroeid zijn, en alzoo *f* 1620 meer bedragen dan ingelegd was. De ingelegde gelden, met de geaccumuleerde interesten, een werkelijk eigendom van ieder inlegger zijnde, zoude hem, bij het verlaten van de dienst, hetzij met ontslag of pensioen, naar verkiezing, uitbetaald of in eene lijfrente geconverteerd worden. Het spreekt van zelve, dat zijne weduwe of kinderen regt zouden verkrijgen op dit kapitaal, terwijl het kapitaal aan het pensioen-fonds of aan het Rijk zoude moeten vervallen, wanneer die officier ongehuwd, of weduenaar en kinderloos kwam te sterven.»

De voorstellers voegen bij dit ontwerp hunne inzichten, om uit den weg te ruimen het bezwaar, dat de 1ste en 2de luitenants zouden vinden, in het doen beleggen van *f* 50 's jaars, van naauw berekende traktementen. Zij wilden dit vinden in het minder kostbaar maken der kleeding, rang-versierselen, enz.

Het bedoelde ontwerp, waarvan wij slechts de voorname punten hebben medegedeeld, bevat voorzeker zeer vele goede inzichten, en staat in zoo verre gelijk met de algemeene menschlievende inrigting der spaarbanken. De voorstellers hebben echter hun plan berekend op 40 volle dienstjaren als officier, zonder de eventualiteit van vroegere dienstjaren in de mindere graden, noch de dubbele dienstjaren der veldtogten in aanmerking te nemen. Wanneer men deze in rekening stelde, dan zoude de verhooging der pensioenen, bij de aanneming van middelgetallen, en zelfs bij conversie in lijfrenten, de voordeelen en baten van sterfgevallen als weduenaar en kinderloos, in rekening stellende, hoogstens 3 à 400 gulden 's jaars kunnen bedragen, en dan nog zouden de weldadige inzichten der voorstellers zich eerst na verloop van 30 à 40 jaren doen gevoelen. En daar nu de dienst belangen van onzen geliefden Koning en die van het groote aantal hoog bejaarde generaals, hoofd-officieren en zelfs kapiteins, in ons leger, eene meer dadelijke te gemoet koming inroepen, zoo zoude het medegedeelde ontwerp, niet overeen te brengen zijn met de inzichten die wij in den aanhef van dit artikel deden kennen.

Reeds sedert eenen geruimen tijd had *Spectator* zich bezig gehouden met het beramen en vast stellen van een plan, waardoor — naar zijn inzien — niet alleen door den tijd het pensioen-fonds en dus de schatkist zoude verlicht, maar waarbij in het lot van den te pensioneren officier en in de dringende behoeften van het leger zoude voorzien worden. Omstandigheden beletten aan *Spectator* om de vruchten zijner bemoeijingen in haar geheel te doen kennen, en het is daarom dat wij slechts eenen vlugtigen blik zullen werpen op zijne hoofd-denkbelden te dien opzigte; daarbij maken wij onze lezers nogmaals opmerkzaam op het motto aan het hoofd dezès gesteld.

Naar het inzien van *Spectator* kan het voorgestelde doel alleen bereikt worden, door eene onderlinge pensioen-verzekering, of onderling verzekerd verhoogd pensioen-fonds, waarbij de nog actief dienende, aan de gepensioneerde deelhebbers van het fonds eene onbezorgde toekomst verzekeren. Daardoor zouden de actief dienende zich-zelven dezelfde voordeelen voor de toekomst verschaffen, en tevens medewerken tot hunne spoediger bevordering. Daartoe zoude elk officier van het Nederlandsche leger en der Koninklijke marine, die in de loopende oogenblikken nog in active dienst waren, het zijne moeten bijdragen. In het berekende plan van *Spectator* komen deze bijdragen als volgt voor:

De 1ste en 2de luitenants jaarlijks 5 proc.

De kapiteins 6 idem.

De majoors 7 idem.

De luitenant-kolonels 8 idem.

De kolonels 10 idem.

Als uittreksel de berekening voor het gezamenlijke bedrag van één jaar, van de officieren van het wapen der infanterie (gerekend naar de opgaven der getal-sterkte van het officiers-boekje van 1834) hier overnemende, zoo zouden deze bijdragen:

De kolonels der infanterie *f* 4,400.00

De luitenant-kolonels idem - 4,560.00

De majoors idem - 12,600.00

De kapiteins idem - 29,472.00

De 1ste en 2de luitenants idem - 38,010.00

Totaal der bijdragen in een jaar *f* 89,042.00

Alzoo voor de drie jaren, die men zoude stellen voor eerst begin van werking *f* 267,126.00.

Hierbij zijn geene interesten berekend, waarover later beschikt wordt.

Het bedrag van het pensioen voor officieren der infanterie wordt gesteld als volgt:

Uit het fonds. Van het Rijk. Tezamen.			
Een kolonel	<i>f</i> 1400	<i>f</i> 1000	<i>f</i> 2400
Een luitenant-kolonel	- 1200	- 800	- 2000

Een majoor	f	1100	f	700	f	1800
Een kapitein	-	800	-	500	-	1300

Na verloop eener drie jaarlijksche bijdrage, zouden er gepensioneerd kunnen worden het navolgend aantal officieren der infanterie, die hunne 40 vereischte dienstjaren volbragt hadden, te weten:

10 Kolonels, trekkende te zamen uit het fonds	f	14,000
10 Luitenant-kolonels	"	12,000
15 Majoors	"	16,500
40 Kapiteins	"	32,000
		Te zamen f 74,500

Het fonds zoude op dat tijdstip bedragen, zonder de interessen	f	267,126.00
Hiervan af	-	74,500.00
Zoo bleef het fonds	f	192,626.00

Daar nu echter in den loop van het vierde jaar wederom wordt bijgedragen, in de veronderstelling dat de open gevallen plaatsen aangevuld worden

Zoo zoude het fonds op het einde van het vierde jaar wederom bedragen	f	281,668.00
---	---	------------

En alzoo na aftrek van de pensioenen een excedent opleveren van

Waaruit kan opgemaakt worden, dat men ieder jaar een gelijk of grooter aantal officieren der infanterie, die hunne 40 dienstjaren volbragt hadden, met verhoogde pensioenen zoude kunnen pensioneren, en dan nog wel met eene bezuiniging voor de schatkist, door het verminderen der Rijks pensioenen van f 23,500. Wel is waar zoude dit in de eerste jaren geene werkelijke bezuiniging kunnen genoemd worden, om dat het aantal te pensioneren officieren buitengewoon groot is, doch in de volgende jaren wordt deze bezuiniging zeer merkbaar.

De interessen van het blijvende kapitaal en de excedenten zouden dienen tot verhooging der weduwe-pensioenen.

Na eene vlugtige berekening — de waarschijnlijkheid der sterfte in rekening gesteld — zou na 15 jaren tijdsverloop het fonds in eenen bloeienden toestand moeten verkeerden, en reeds veel vroeger eene vermindering van bijdragen, voor die officieren welke hun veertigste dienstjaar bereikt hebben, en welke nog, naar moreel en fysiek gerekend, den Koning en het Vaderland met vrucht kunnen dienen, kunnen plaats hebben.

Eene dergelijke berekening voor de andere wapen-korpsen, levert dezelfde voordeelen op.

Men zal welligt de opmerking maken, dat de bijdragen, zoo als ze door *Spectator* gesteld zijn, bezwarend zullen vallen, en gelijk kunnen gesteld worden met eene vermindering van traktement voor

De kolonels f 400 's jaars;

De luitenant-kolonels	f	240 's jaars;
De majoors	-	168 "
De kapiteins	-	96 "
De 1ste en 2de luitenants	-	35 "

maar wanneer men slechts vlugtig *reekskundig* opmaakt, hoeveel het avancement daardoor zal winnen, en men spoediger in de hoogere rangen opklimmen zal, dan verkrijgt men tot uitkomst, dat het gezamenlijke bedrag van het traktement in alle rangen genoten, in den tijd van 25 jaren weinig of niet zal verminderen. En de verminderde werkelijk de traktementen gedurende den actieven diensttijd, dan leeft men toch in het aangename vooruitzicht, dat men eenmaal van deze gedwongene bezuiniging de vruchten zal trekken; terwijl de verhoogde emulatie, die men zich-zelfen schept, alles doen zal om de kleine ontberingen, in de jaren dat deze het minste gevoeld worden, met genoeg te doen dragen.

In deze vlugtig ter neder gestelde denkbeelden van het meer uitvoerige plan-ontwerp, over het verbeteren van de *bewordering* en het lot dergenen die, om opgegevene oorzaken, uit de active dienst treden, is niets vermeld van de hoogste en laagste officiers-rangen; zulks is met voordacht geschied. Evenmin zijn wij in alle bijzonderheden getreden, die ons bij de samenstelling van dit ontwerp zijn voorgekomen. Onze lezers houden ons zulks ten goede, dewijl ons voornemen was een schema te leveren, ten einde de aandacht op te wekken op belangen, die meer en meer dringend worden, en die *Spectator*, als tolk van het Nederlandsche leger, ter behartiging durft aanbevelen.

Wij herhalen hierbij ten slotte, dat wij er verre af zijn, het voorgestelde als een onfeilbaar middel tegen de gekenmerkte kwalen op te geven; wij rangschikken hetzelfde integendeel onder de *invallende gedachten*, over het een of ander onderwerp, dat men slechts als in 't voorbijgaan aan de lezers ter overdenking aanbeveelt, terwijl wij met *Montaigne* herzeggen:

*Je ne donne pas cet avis comme bon,
mais comme mien.*

OPMERKINGEN

BIJ HET IN OOGENSCHOUW NEMEN VAN
PAARDEN WELKE TOT DE REFORM
WORDEN VOORGEDRAGEN.

(Ingezonden.)

Op bepaalde tijden van het jaar, en gewoonlijk tegen de op handen zijnde algemeene inspectiën, worden door de kolonels of chefs der regimenten kavallerie, nomina-

tive staten gevraagd van de paarden, welke door de kompagnies-kommandanten voor de dienst worden ongeschikt geacht. Dikwerf gebeurt het, dat het aantal dier bedoelde paarden sommige chefs reeds doet voorinnemen tegen de beweegredenen tot afkeuring. Hieruit zou men moeten afleiden, dat er redenen bestaan konden, dat het in het belang der ritmeesters ware, zich van vele paarden, hetzij dezelve al of niet voor de dienst geschikt zijn, te ontdoen. Men is dan ook dikwerf genoeg in de gelegenheid geweest op te merken, dat alvorens er tot de keuring werd overgegaan, het voornemen reeds bestond, om het voorgedragen aantal aanmerkelijk te verminderen. Bij eene eerste overweging, zouden ligtelijk de gedachten oprijzen, dat zoodanig eene handelwijze in het belang van de dienst plaats had, namelijk, om het regiment voltallig te houden; eene nadere overweging zal echter vrij spoedig doen inzien, dat het eigenlijke doel hier is: geene te groote verantwoordelijkheid op zich te laden. Wil men alzoo een zeker getal paarden in de reform zien opnemen, dan dient men toevlugt tot zoogenaamde huis-middeltjes te nemen, en alle de paarden, welke maar eenigermate in de bedoelde termen vallen, worden voorgedragen, overtuigd zijnde dat de gewoonte het gebruik heeft gewettigd, van niet alle de voorgedragene paarden af te keuren.

Deze voorzorg echter wordt alleen genomen door die ritmeesters, welke het wezenlijk belang hunner kompagnien geenszins aan de schroomvalligheid hunner chefs opofferen. Anderen echter, die meer aan den leiband dezer bijzondere gevoelens loopen, bieden — bij wijze van spreken — niet dan kreupele en blinde paarden voor de reform aan, en geven alzoo den schijn, dat zij eerder het leven van vele manschappen op het spel willen zetten, dan met de bijzondere gevoelens der chefs in oppositie te staan, doch genoeg.....; men laat de paarden te zamen komen, om het signalement en den ouderdom te vergelijken (wanneer deze laatste zich nog kentekent). Dikwerf zijn de hooge jaren voldoende tot de afkeuring, indien, namelijk, het voorgedragen paard in die oogenblikken aan de hand des ruiters geene bokkesprongen maakt, (hetgeen niet zelden gebeurt, omdat die paarden, zelden gebruikt wordende en zwaar gevoederd zijnde, zich nog wel eens voor eene enkele keer de jeugdige jaren en krachten herinneren). Heeft zulk een bokkesprong plaats, dan is het engagement weer voor een jaar geteekend.

De hooge jaren zijn echter niet altijd de eenige reden tot afkeuring voor de dienst. Jonge paarden kunnen in dit geval verkeeren, en velen bezaten de kiem der gebreken, reeds voor dat zij in de remonte waren opgenomen. Het zou welligt gepast zijn hierbij stil te staan, om aan te wijzen, dat de commissien voor de remonte of

aanschaffing van paarden dikwerf zeer ondoelmatig door de chefs worden te zamen gesteld; immers niet alle kavallerie-officieren zijn goede paarden-kenners; daartoe behoort eene langdurige ondervinding en veel studie, en niet zelden heeft men officieren tot zulke commissien zien kiezen, die zelve moesten verklaren dat zij zich daartoe niet berekend gevoelden, zonder daarom eene aangename en voordeelige opdracht te willen of te kunnen afslaan. Wij zullen voor dit oogenblik hierbij niet langer stilstaan, maar tot ons onderwerp terug keeren.

Deden wij zoo even opmerken, dat de ouderdom van het paard voldoende is om hetzelfde voor de dienst ongeschikt te achten, zoo vermeenen wij daarbij als tegenhanger te moeten stellen, dat een jong paard, bij de voorstelling tot reform, met vooringenomenheid wordt gade geslagen, bevorens deszelfs fysiek of derzelver *moyens* zijn beoordeeld. Geeft het dier in het loopen al dadelijk geene teekenen van aanstooten, van kruis-verlamming of gebrekkige ademhalings-werktuigen, dan wil men geene beweegredenen tot afkeuring meer zien, ofschoon ook de stand der voor-beenen of de constructie der achter-beenen geneigdheid tot vallen en struikelen aanduiden; of wel heeft het wezenlijk dempige paard geene genoegzame bewegingen bij de voorstelling gemaakt, om de kwaal uiterlijk zigbaar te doen zijn.

Geheel anders is het gesteld met die soort van paarden, welke onder behandeling van paarden-artsen zijn geweest, wanneer deze laatsten opgeven (wel eens omdat zij de kwalen niet kennen) dat er geen herstel te hopen is. In dat geval is het vonnis over het voorgestelde paard geveld, uithoofde sommige chefs ongenegen zijn, om de bestudeerde kennis dezer heeren in twijfel te trekken. Evenwel zouden wij hier de ondervinding kunnen aanvoeren, tot staving dat men somtijds goede paarden-artsen aantreft, die geene paarden-kenners zijn; terwijl dikwerf een goed paarden-kenner door eenvoudige middelen, ziekten of ongemakken zal genezen of herstellen, die de paarden-arts, op andere plaatsen zoekende, voor onherstelbaar houdt.

Door deze en gene bemerking hebben wij willen aantoonen, dat de wijze waarop de keuring der tot reform voorgestelde paarden geschiedt, nog veel te wenschen overig laat, en dat er in eene gekenmerkte behoefte zoude voorzien worden, zoo daarin eenige verandering gebragt wierd. Zoude er b. v. geene commissie van deskundige officieren kunnen benoemd worden, om bij elk regiment de bedoelde paarden te beoordeelen, dezelve gezadeld en gepakt alle gangen en verschillende soorten van terrein te doen doorloopen, en alzoo het bruikbare van het onbruikbare aantal te zuiveren?

In het algemeen zal men, bij eigen nadenken, de noodzakelijkheid inzien, van eene naauwgezette en deskundige beoordeeling der bruikbare en onbruikbare paarden bij elk regiment; want de morele kracht van een regiment wordt ondermijnd, en de reeds niet sterke regimenten kavallerie zullen in geen opzigt aan de verwachting kun-

nen beantwoorden, zoodra er, van plus minus de 400 paarden, nog een groot gedeelte het zoo hoog noodige vertrouwen hunner berijders niet inboezemen; waardoor dan ook de onrust wordt veroorzaakt die men bij de ruiters bemerkt, wanneer zij voorbereidingen tot het doen van charges zien nemen. De persoonlijke moed des ruiters wordt zoodoende reeds te voren verzwakt, wanneer hij te vreezen heeft om geene juist eervolle dood of vermindering onder de hoeven der paarden te zullen vinden, nog vóór dat hij de kracht zijns arms op zijnen vijand kan doen gevoelen. Het fysiek en moreel verband wordt daardoor uit het wapen der kavallerie gebannen, terwijl — naar ons inzien — de chefs alles moesten aanwenden, om dat verband te behouden en te verbeteren. Daartoe — om ons alleen tot de paarden te bepalen — moesten zij de paarden, als deze voor de dienst ongeschikt wierden bevonden, zonder schroom tot reform voordragen, en dan met meerdere klem de wezenlijke behoefte aan grootere remónten doen kennen. Het ware daarenboven te wenschen, dat men in geen geval de zwakte der regimenten verbloemde, en dat men de verkeerdheid begon in te zien, om bij inspectiën of manoeuvres, uit kwalijk passenden zwier, zich sterk en voltallig te doen voorkomen, wanneer men de overtuiging heeft, dat een groot gedeelte der paarden ongeschikt is om ze tegen den vijand te gebruiken. Het is niet tegen, maar in het werkelijk belang der regiments-chefs, en in het belang van 's Konings dienst dat deze bemerkingen aan den toets der openbare meening worden onderworpen; want het zijn gedeeltelijk de paarden, waarmede de kavallerie-chef zijne lauweren moet plukken, in het wel begrepen voordeel der dienst, waaraan zij en wij ons leven gewijd hebben.

J.

VERSCHIEDENHEDEN.

In November van het jaar 1814, heeft men in het koninkrijk Beijeren eenige proeven genomen met een nieuw soort van veld-affuiten, welke door de zorg van den Beijerschen generaal majoor *von Zollern* waren te zamengesteld. Gedurende drie weken heeft men met deze affuiten door bergachtige landstrecken gemarcheerd, waarna dezelve te Munchen terug gebracht werden, om door eene commissie van artillerie officieren onderzocht te worden. Ofschoon men met dezelve langs de ongelijkste en gevaarlijkste bergwegen, die door de bergbewoners niet dan met bijzonder daartoe vervaardigde voertuigen met één paard bespannen, bereden worden, gemarcheerd had, bleek het, na een naauwkeurig onderzoek, dat deze voertuigen niets geleden hadden. Zoo wel in beweegbaarheid als in sterkte lieten dezelve niets te wenschen overig, zoodat het te vermoeden is, dat deze voor de dienst der Beijersche artillerie zullen worden aangenomen. Het doet ons leed, geene bijzonderheden te kunnen vermelden, omtrent de zamenstelling dier voertuigen, en het ware welligt van belang, de buitenlands reizende officieren van ons leger, opmerkzaam te maken op dit nieuw materieel, ten einde daarentrent eenige berigten in te winnen. Ook in Zweden is het materieel voor de veld-artillerie geheel nieuw zamengesteld en bereids ingevoerd geworden.

In eenen vorigen jaargang van dit tijdschrift hebben wij met een enkel woord er van gewag gemaakt, dat de dragonderregimenten in Rusland, hare oorspronkelijke bestemming terug ontvangen hebben. Thans vinden wij in een hoogduitsch militair tijdschrift vermeld, dat er 8 regimenten, van 10 eska-

drons elk, van dit wapensoort in het Russische leger geteld worden. In elk dier regimenten zijn 2 eskadrons bestemd, om de paarden der afgestegen ruiters van de overige 8 eskadrons vast te houden en te verdedigen. Deze twee eskadrons van ieder regiment, blijven bij de manoeuvres te paard zitten en zijn met lansen gewapend. De 64 eskadrons van het geheele korps, bestemd om te voet te vechten, vormen 8 bataillons. Deze ruiters zijn met ligte kavallerie-sabels en ligte geweren bewapend. Aan het geheele korps zijn 2 eskadrons pionniers toegevoegd. Het onderrigt bij dit korps moet zeer ver gevorderd zijn, en moet, zoo ver men er in den loopenden vredes-tijd over oordeelen kan, voldoende uitkomsten opleveren.

Sedert het springen van het groote buskruid-magazijn te Munchen, schijnt men aldaar toe het besluit gekomen te zijn, om aan de kruidmagazijnen eene andere inrigting te geven. Volgens een berigt opgenomen in de *Algem. Milit. Zeitung*, zullen deze bestaan in zeer kleine gebouwen, op eenen behoorlijken afstand van elkander aangelegd, en rondom, tot aan de hoogte van het dak met aarde omgeven. Het dak zoude bestaan uit vierhoekige trechters, met twee kleppen, welke zich bij eventuele ontbarsting van het daarin voorhanden buskruid door den druk van het ontwikkelde gas gemakkelijk openen, terwijl de ontwikkelde gazen, zonder stoornis te ontmoeten, zich in de ruimte kunnen uitbreiden. Naar de veronderstelling zoude bij eene bedoelde onverwachte ontbarsting, zelfs de naastbijgelegene wachthuizen gene schade kunnen lijden.

In den *Spectateur Militaire* van de maand Mei dezes jaars, vindt men onder het rubriek: *nouvelle des armées étrangères*, het navolgende berigt: » HOLLAND: De infanterie en artillerie zijn op den 1sten Sept. 1834 op nieuw georganiseerd. De infanterie is zamengesteld geworden uit 20 divisiën elk van 2 bataillons nationale infanterie en 3 bataillons schutterij. Het bataillon heeft slechts 6 kompagnien.» Wij laten het aan de lezers over, dit berigt, onder de *pronostiek* of onder de *droomen* te rangschikken. Wij voor ons hebben den vluggen organisatie-geest van den Franschen redacteur bewonderd.

Het Deensche militaire blad, 't welk door den majoor *Fibiger* werd gedirigeerd en dat uithoofde van gebrek aan deelneming sedert eenigen tijd opgehouden had te verschijnen, wordt thans door denzelfden redacteur op nieuw in het licht gegeven. Bij de verschijning van het 1ste nieuwe nummer telde hetzelfde 700 geabonneerden. Nadat het opgehouden had het licht te zien, had men het gemis gevoeld, en het schijnt nu dat men zulks door eene ruimere deelneming wil toonen. Hier gold het: *na dit leven een beter leven*. Vele tijdschriften zouden deze schijn dood willen ondergaan, wanneer zij van zulk eene *wederopstanding* verzekerd waren.

Bijna gelijktijdig heeft er in Baden en hier te lande eene even zeldzame als heugelijke plegtigheid plaats gehad, namelijk de viering van de vijftigjarige onafgebroken eervolle militaire loopbaan in eerstgenoemd rijk (te Karlsruhe den 1sten Julij) die van den generaal-majoor *Corneli*, en in Nederland (in de nabijheid van Doesburg, op den huize Bergstein, den 11den Julij) die van Z. E. den luitenant-generaal *Meijer*. Terwijl het vijftigjarig jubilé van den eerstgenoemden aanleiding tot een groot militair feest gaf, waaraan de groot-hertog en groot-hertogin en het geheele garnizoen van Karlsruhe deel namen, vierde laatstgenoemde het zijne in den kring zijner familie en dierbaarste betrekkingen. Zulke plegtigheden komen zeldzaam voor, en welligt is geen dergelike immer gevierd, waarbij de jubileër nog met zoo vele jeugdige geestkracht en met eenen zoo onverstoorden sterken lichaamsbouw op den eervol afgelegden dienstweg kondé terug zien, dan onze luitenant-generaal *Meijer*.

B I J L A G E I,

Behoorende bij den Militairen Spectator, 4de Deel n°. 1.

(Maand Julij, 1835.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Tot adjudant ter kuste van Guinea de sergeant E. G. Hoi-tingh, van het 4de bataillon artillerie nationale militie. Tot tijdelijken kommandant over de troepen in het 4de district van Zeeland, de luitenant kolonel F. X. Naudascher, thans kommandant van het 3de bataillon der 9de afdeeling infanterie. Bij de 5de afdeeling infanterie tot 2 luitenant kwartiermeester, de sergeant C. F. van Ghert, van de 9de afdeeling infanterie. Bij de afdeeling mobiele Zeeuwsche schutterij, bij het 1ste bataillon, tot 1sten luitenant: de 2de luitenant W. A. Slicher van Bath, van de afdeeling. Bij het 2de bataillon: tot kapitein, de 1ste luitenant E. C. Maertens, van de afdeeling. Tot 1ste luitenants: de 2de luitenants L. E. Appelius en P. Schouten, beide van de afdeeling. Tot 2de luitenants de luitenant van de reserve schutterij W. van Citters; de schutters A. H. G. Fokke en W. la Gaaij, van de afdeeling. Bij het 3de bataillon: tot tweeden luitenant kwartiermeester, de 2de luitenant P. J. Nortier, en zulks met behoud van deszelfs ancienneteit. Tot kapitein: de 1ste luitenant F. W. Prumers. Tot 1ste luitenants: de 2de luitenants W. Schmidt en L. C. Herklots en Jan Schenke, allen van de afdeeling. Tot 2den luitenant met den titulair rang van 1sten luitenant, de 1ste luitenant van de rustende schutterij, in het 5de district der provincie Zeeland F. H. Stubbe. Tot 2de luitenant: de 2de luitenant A. de Priester, van de rustende en reserve schutterij; de schutters Jonkheer A. G. van Vredenburg en W. L. van Sonsbeeck, allen almede van de afdeeling.

VERPLAATSINGEN.

Bij de 9de afdeeling infanterie: de majoor L. T. F. W. Baron van Boecop, van de 5de afdeeling infanterie, kommanderende ad interim de 1ste afdeeling Vriessche schutterij. Bij het 6de bataillon artillerie nationale militie de 1ste luitenant kwartiermeester D. Koster, van de 12de afdeeling infanterie. Bij de 12de afdeeling infanterie: de 1ste luitenant kwartiermeester G. J. Berlenbach, van de 5de afdeeling infanterie. Bij de 5de afdeeling infanterie; bij het 1ste bataillon: de 1ste luitenant Rocque, van het depôt; bij het depôt: de 1ste luitenant J. J. Verstege, van het 1ste bataillon. Bij de 7de afdeeling infanterie. Bij het reserve bataillon: de 2de luitenant Hoogendoorn; bij het de

pôt: de kapitein Vos, beide van de afdeeling. Bij de 8ste afdeeling infanterie de 2de luitenant C. C. Paehlig, van de 14de afdeeling infanterie. Bij de 9de afdeeling infanterie, bij het 1ste bataillon: de 2de luitenant L. A. A. H. Vveijland, en C. Jenné, van het depôt. Bij het depôt: de 1ste luitenant A. van der Poort, à la suite van het reserve bataillon. Bij het 2de bataillon: de 2de luitenant J. B. C. Sickness, van het depôt, alle van de afdeeling. Bij de 2de afdeeling infanterie, bij het depôt: de kapitein Wvenniger, van het 2de bataillon der afdeeling. Bij de 14de afdeeling infanterie, bij het reserve bataillon: de 1ste luitenant G. J. van Hoogenhuizen van het 2de bataillon. De 2de luitenant J. B. Schneider, van het 1ste bataillon. Bij het 2de bataillon: de 1ste luitenant A. J. Freund, van het depôt. Bij het 1ste bataillon: de 2de luitenant P. F. de Bordes, van het reserve bataillon, alle van de afdeeling. Bij de troepen dienst doende in Oost-Indië: de 2de luitenant H. C. de Haart en L. J. Kroll, van de 5de afdeeling infanterie. C. van Somerenbrand, van de 7de afdeeling infanterie. J. J. de Vries en K. Servais; van de 8ste afdeeling infanterie. J. B. van Beem, van de 9de afdeeling infanterie. C. J. Heijligers, van de 10de afdeeling infanterie. L. Hofmeister, van de 13de afdeeling infanterie. J. M. Hemmes en K. H. C. van Haersolte, van de 14de afdeeling infanterie. J. P. Zerbén, van de 17de afdeeling infanterie. Bij de 8ste afdeeling infanterie de majoor A. Eichholtz, van de 18 afdeeling infanterie.

ERVOL ONTSLAGEN.

De 2de luitenant A. J. van Sueren, van de 2de afdeeling Zuid-Hollandsche schutterij. De kapitein administrateur van kleeding en wapening. J. van Rooijen, van de 8ste afdeeling infanterie. De officier van gezondheid van de 2de klasse: bij de ambulance van het leger te veld J. Buchmuller. De 1ste luitenant á la suite A. R. de Haze Bomme, van de afdeeling Zeeuwsche schutterij.

TITULAIRE RANG VERLEEND.

Die van majoor aan den gepensioneerden kapitein plaats majoor der 1ste klasse F. L. Roos.

UIT DE DIENST ONTSLAGEN.

De 2de luitenant á la suite C. C. van Hall, van het regiment ligte dragonders, n°. 4.

OVERLEDEN.

De 1ste luitenant G. E. Zijlwaarder, van de 2de afdeeling Groningsche schutterij. De gepensioneerde kapitein H. Boon.